Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ● ЕРА, 28 МАЙ, 1981 ШУ. ● № 65 (6355). ● Мах 2 кепиг.

Москве яь визит

СССР Лакхехьарча Совета Президиумой Советски правительствой вайха 26 мае официальни доттагIален визитагIа Москве кхаьчав Иорданиски Хашимитски Королевства король Хусейн Бен Талал.

Аэродроме Хусейн Бен Талала наькъабаха хиннаб КПСС ЦК Генеральни секретарь, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Л. И. Брежнев, СССР Министрий Совета Председатель Н. А. Тихонов, СССР кхыча мехкашцарча гIулакхий министр А. А. Громыко, кхыбола официальни нах.

(ТАСС).

ДоттагIлен хьале

СССР Лакхехьарча Совета Президиумой СССР правительствай 26 мае Йоккхача Кремлевски дворецe Иорданиски Хашимитски Королевства король Хусейн Бен Талала сийна шу оттадаьд.

Хусейн Бен Талалаца цхьана цига хиннаб из накъавоанхаш бола официальни нах.

Советски оагIонгахьара цига хиннаб Л. И. Брежнев, А. А. Громыко, Н. А. Тихонов, Д. Ф. Устинов, П. Н. Демичев, В. В. Кузнецов, СССР Лакхехьарча Совета Президиумен СССР Министрий Советен председателий заместителаш, СССР министраш, СССР Пачхьалкхен комитетий председателаш, кхыбола официальни нах.

Шун тIа къамаьл даьд КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Л. И. Брежнева.

Цунна жоп луш къамаьл даьд Хусейн Бен Талала.

Л. И. Брежневаи Хусейн Бен Талалеи къамаьлаш чIоаггIа тIеэраш а тоадаш тIаийцад.

ДоттагIален хьале чакхдаьннед из вIашагIкхетар.

(ТАСС).

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета III сесси

Селхан, 27 мае Грозне КПСС Нохч-ГIалгIай обкома политически сердалои ЦIагIа хилар ворхIазлагIа хержача Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета кхоалагIа сесси.

Сессе дувца оттадир е дешаш:

1. «КПСС XXVI съезда решенешкара хьадоагIача Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий Советий дехкарех».

2. 1980 шера Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета массазар Iа комиссеша баьча балхах бола хоам.

3. Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совети Президиума Указаш чIоагIдар.

4. Депутаташ М. А. Арбиева В. И. Дмитриенкои Лакхехьарча Совета массазарча комиссей членалла харжарех.

«КПСС XXVI съезда решенешкара хьадоагIача Нохч-ГIалгIай АССР халкъа депутатий Советий дехкарех» яха доклад йир НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела Х. Х. Боков.

Доклад ювцаш къамаьлаш дир: халкъа депутатий Грозненски городской Совета исполкома председатела депутата В. М. Шакардина, Грозненски района «Грозненский» шурий совхоза доарка депутата М. А. Айгумовас, КПСС Малгобекски горкома хьалхарча секретара депутата П. А. Бусева, халкъа депутатий Гудермесски городской Совета исполкома председатела депутата А. Г. Кандарова, НГIАССР хьун бозхама министра депутата А. Ч. Осиева, Къулбаседа-Кавказски машиннаькъа Грозненски отделене начальника депутата Л. Н. Нюхалос, Урус-Мартановски района «Горец» яхача совхоза шекара свекла лелаеча бригада бригадира депутата З. М. Абуевас, ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» яхача Назрановски завода бригадира депутата А. М. Котиева, «Грознефтеоргсинтез» яхача производственни объединене генеральни директора депутата Г. А. Яценкос, Респотребсоюза правлене председатела депутата М. А. Макаева, Старогрозненски бурув тохара балхий управлене бурув деттаю депутата М. П. Батилова, НГIАССР мелиорацеи хий боахамеи министра депутата М. Ш. Батмирзаева, КПСС Шалински райкома хьалхарча секретара депутата У. А. Исмаилова, халкъа депутатий Сунженски районни Совета исполкома председатела депутата Ю. Я. Зиборова.

1980 шера Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета массазарча комиссеша баьча балхах бола соцам' тIаийцар цул тIехьагIа.

Лакхехьарча Совета Президиума Указаш чIоагIдара хьакъехьа доклад йир НГIАССР Лакхехьарча Совета Президиума секретара депутата Н. Я. Правенька.

Депутат М. А. Арбиев хержар Лакхехьарча Совета юрта боахама йолча массазарча комиссе членалла, депутат В. И. Дмитриенко хержар Лакхехьарча Совета промышленноста, транспорта, бувзама йолча массазарча комиссе членалла.

Дийнача дешаех доагIаш дола соцамаш тIаийцар Лакхехьарча Совето.

ПРОГРАММА ТОЛАМЕ КХОАЧАШЪЯЬЙ

Космонавташ Владимир КОВАЛЕНОКИ Виктор САВИНЫХИ льатта ба

ТАСС хоам

1981 шера 26 мае московски ханагIа 16 сахьати 38 минути яьлча «Салют-6» — «Союз» яхача орбитальни Iилма-тохкама комплекса борта тIа никъбара планагIа лаьрхIа хиниа программа толамца кхоачашъяьчул тIехьагIа Льатта юхаьнхаьчаб космонавташ новкъостий Коваленок Владимир Васильевичи Савиных Виктор Петровичи. «Союз Т-4» оалача кема Iочуйоитам хиниа аппарат Iохайнай Советски Союзий территоре ше хоее лаьрхIа хиннача районе Джезказган яхача города 125 километр гаьна малхбоалехьа уллача моттиге.

Iохайшшача моттиге космонавташта баьча медицински тохкама хьахьекхад, цар орбитальни никъ в Льатта юхакхачар а дика йиша хилар.

Шоай никъ болабир новкъосташа В. В. Коваленокеи В. П. Савиныхеи 1981 шера 12 марта «Союз Т-4» яхача кема тIа, хIаьта 13 марта кемаш «Салют-6» — «Прогресс-12» оалача орбитальни комплексаца стыковка яьчул тIехьагIа дIадолладир космонавташа цун борта тIа белхаш.

75 дийнахьа бусп никъ беш космонавташа доассадир «Прогресс-12» яха транспортни кема, цунна дIахо пилотировани режиме эксплуатаци елга Iалашдара станце тIа яь чакхъяьккхар де дезаш хиннача профилактически гIулакхий комплекс, хIаьта дизза кхоачашдир де лаьрхIа хинна тохкамаш эксперименташи.

Экипажа балха программагIа йоккха моттиг хьокхаьяр Iилмаи халкъа боахама тайп-тайпарча доакъой хьашташ кхоачашдара даьча геофизически тохкамашта. Цу гIулакха космонавташа хан-ханнахьа зувра льаттаи тIехеи Дуней океана акватории, суртaш доахар. Космически материаловедени программагIа орбитальни наькъа хьалашка кердача тайнара йола ахпроводникови материалаш, металлически сплаваш соединенеш хьаяра «Сплав», «Кристалл», «Пион» яхача установкаш тIа эксперименташ яьй, хIаьта иштта техкай массо-тепло-обмена процессаш. Космически наькъа фантораша сага организмана а лакхара баьцовгIаш дегIаяхара а еш йола влияни йовзара дукха медико-биологически тохкамаши эксперименташи яй орбитальни комплекса экипажо.

«Интеркосмос» яхача социалистически мехкаша цхьана лелаеча гIуланхий программа гонаь чу космонавташца Коваленок Владимирцеи Савиных Викторцеи цхьана «Салют-6» — «Союз» оалача орбитальни комплекса борта тIа болх беш яр Монгольски Халкъа Республикаи Румыне Социалистически Республикаи гражданаша даькъа а лоацаш йола дуней халкъашта юкъера экипаж.

1977 шера 29 сентябре орбита тIа яьнхача «Салют-6» яхача станце тIа кхоачашъяьй пхе керттерча экспедицеи цхьайтта посещени экспедицеи программаш. — пилотируеми режимагIа станци болх беш хинна хо 676 дий бийсен хилар. Цуна пхьала никъ беш толамца тохкам бир «Союз Т» яхача тоадаь эргадаьнкхача транспортни кемана. Ше дина хилар бокъонца хьахьекхар «Прогресс» яхача мовхьаш кхухьача кемаех пайда а эцаш пилотируеми комплексаш Iалашъяра эффективни система. Чакхдаьхача ремонтно-профилактически балхаша йиш хилийтай массеи бортови системаи станце оборудованеи ресурсаш совъяха, бизза болх а беш сигала лелаш цо йоанкха ха йIаьхъе.

ЙIаьххача хана йола балхий программа кхоачашъеш кхоачашъяьй пилотируеми автоматически космически кемашца 34 стыковка, экипажаш кхозза арайийнняй хьайийллача космосе.

Станцеш хьаеш а уж сигала лелаш а тIаийяьча конструкторски технологически решенеша Iалашдаьд «Салют-6» — «Союз» — «Прогресс» оалача орбитальни комплекса составе а йолаш кхаь шерен бирхI беттен цуна тешаме эксплуатаци елга.

Космонавтий экипажешка кхаьчай Iилма а техника а тайп-тайпарта доакъошка шерра юкъейоалаергйола дукха маьхе информаци.

1978 шера май бетта деиз 1981 шера май беттага кхачалца йолча юкъа «Союз» яхача советски космически кема тIеи «Салют-6» оалача Iилма станце тIеи кхоачашдаьд нийс дуней халкъашта юкъера экипаж сигала йодилга. Советски космонавташца цхьана льаттана юхерча орбите балхаш деш хиннаб Чехословацки Социалистически Республика, Польски Халкъа Республика, Германски Демократически Республика, Болгаре Халкъа Республика, Венгерски Халкъа Республика, Вьетнама Социалистически Республика, Республика Куба, Монгольски Халкъа Республика, Румыне Социалистически Республика гражданаш. Советски Союзеи къамий Iилмай академеи Iилмахоша цхьана белгалдаь Iилмаи тохкамаш чакхдоахаш, пайда ийбаьб «Интеркосмоса» юкъе долча мехкашка хьаьнча аппаратурах. Социалистически доттагIлен мехкий Iилмахоша кийчъяь «Салют-6» яхача станце тIа цхьана дергдолча тохкамийи экспериментийи программий йиза кхоачашъяьй лыхий.

«Салют-6» оалача Iилмаи станце борта тIа де лаьрхIа хиннача балхий шерра программа толамца кхоачашъяр, цуна шера чухь «Союз», «Союз Т» яха тхьо космически кемеи хIаьта иштта «Прогресс» яха шийтта автоматически мовхьаш кхухьа кемен кийч а даь сигала урагIдахийтар дукхача Iилман, конструкторски, производственни коллективаша, космонавтий экипажаша, космодрома, полета управлени еча Центра, космонавташ, командно-измерительни, поисково-спасательни комплексаш кийчъеча Центра специалисташа вIаштIехьа а бартагIа а болх бар бахьан долаш хьахилла хIама да.

«Салют-6» яхача орбитальни Iилман станце никъ дилла деларгйола пилотируеми Iилма-тохкама комплексаш хьаяр наькъа лоархIаме этап я, хIаьта машарен прогрессен духьа, Льатта мел бакача наха долча гIулакха чIоаггIа уйла а еш космос караерзаеча даймехко космически техника баькха керда перспективаш хьеллаш болча боккхача толама хьисапе космоса историна юкъе а гIоргба.

СОВЕТСКИ СОЮЗА ТУРПАЛА СССР ЛЕТЧИКА-КОСМОНАВТА НОВ. В. В. КОВАЛЕНКАНА ЛЕНИНА ОРДЕНИ «ДОШО СЕДКЪА» ЯХА ШОЛЛАГIА МЕДАЛИ ЯЛАРАХ ДОЛА

СССР Лакхехьарча Совета' Президиума

УКАЗ

«Салют-6» — «Союз» яхача орбитальни Iилма-тохкама комплекса тIа толаме бIаьхха космически никъ барахи цу хана иъонахчали турпалали гойтарахи Советски Союза Турпала СССР летчика-космонавта нов. Коваленок Владимир Васильевича Ленина ордени «Дошо Седкъа» яха шоллагIа медали лойла.

Советски Союза Турпала нов. В. В. Коваленкана карагIдаьнна деналe гIулакх белгалдоаккхаш бронзови бюст оттайойла турпал ваьча моттиге.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Л. БРЕЖНЕВ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1981 шу, 26 май.

НОВ. В. П. САВИНЫХА «СССР ЛЕТЧИК-КОСМОНАВТ» ЯХА ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

СССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

«Салют-6» — «Союз» яхача орбитальни Iилма-тохкама комплекса тIа космически никъ барах «СССР летчик-космонавт» яха цIи лойла нов. Савиных Виктор Петровича.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Л. БРЕЖНЕВ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1981 шу, 26 май.

ЛЕТЧИКА-КОСМОНАВТА В. П. САВИНЫХА СОВЕТСКИ СОЮЗА ТУРПАЛ ЯХА ЦIИ ЯЛАРАХ ДОЛА

СССР Лакхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

«Салют-6» — «Союз» яхача орбитальни Iилма-тохкама комплекса тIа толаме бIаьхха космически никъ барахи цу хана иъонахчали турпалали гойтарахи летчика-космонавта нов. Савиных Виктор Петровича Советски Союза Турпал яха цIи лойла, Ленина ордени «Дошо Седкъа» яха медали дIа а луш.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Л. БРЕЖНЕВ.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1981 шу, 26 май.

Ерригсоюзни совещани

25—26 мае Москве хиннай СССР КГБ органий бIуннйи кулгалдеча состава КПСС XXVI-ча съезда решенешкарев КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежнева докладагарен хьадоагIаш долча пачхахьалкхен кхерамзлен органий декхарашта хетаяь Ерригсоюзни совещани. Цу деша хьакъехьа доклад яьй КПСС ЦК Политбюро члена, СССР КГБ председатела Ю. В. Андропова.

Совещане балха юкъе дакъа лаьцад гулбеннараша бIаьхача безамцеи дег тIарек тIаийцача КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева.

Совещане дакъа лоацаш хиннараша парти хьалхашка оттадаь вай социалистически Даьхена кхерамзле Iалашъяра дола декхараш кхоачашдара дерриге низаш тIадохийтаргда аьнна дош а луш КПСС Централни Комитетага, КПСС ЦК Генеральни секретарага моаршал дахьийтад.

ДИКА ВIАШТIЕХЬДАЬХАД БАЛХАШ

ДогIаш делкаш дикка ха лаьттачул тIехьагIа сийрда малх а хьежаш хоза ди доча. Доккха цIей кхаьчача санна дегашта лоIам хиле, кхашка балха арабовл лаьттанца вахар дийза юртара нах. Иштта сурт дайра тхона 26 мая ТIой-Юрта дIачукхачалехьа аьтта оагIорахьа уллача йоккхача ярене. БIарг дIа макхоачча дIаьхеи шерен долча шекара свеклаш дIайиллинача кхашка тIатеIIа къахьегаш боехкар дукха боккхий а кагий а нах. БIарахьежжача латта дог доагIаш селла безаме кулг тохар цар совлен тIадаьнна вIирги листа оасари дIадоанкхаш.

Укх шера йиъ бIаь гектара тIа из маьхе культура эгтара агротехнически дикагIча деношка дIайийннай «40 лет Октября» совхоза механизаторша. Цудухьа царна макхетта дика хьатIа а яьннаб свеклаш.

Точиев Саварбикен, Келигов Мувсаси, Аушев Iаддалмуталибен, Мерешков Мувсаси кулгалду звенош я уж хьалкхееш.

— Дiерга хьежжа мара хьатIаялац цхьаннха а культура, — йоах шоай механизаторех доаккхалдеш совхоза керттерча агронома Чумаков Махьмада.

Уж дIаюоргйола льатта аьхараш, цул тIехьагIа мекхаш даьхараш, культиваци яраш, гербицидаш льаттан кIал яхийтараш дукхача шерашка болх а беш йоккха опыт йола Къахьегамо ЦIеча Байракха ордени лелаю Хучиев Зелимхан, «За трудовую доблесть» яха медаль енна Яндиев Султан, совхозо дукха совгIаташ тийна Оздоев Зелимхан ба. ХIаьта шекара свеклай фу дIадувча хена балхаш даьраш звеновойш шоаш ба. Цу деношка шин сменагIа болх баьб Келигов Мувсаси цунна новкъостал деш хиннача Яндиев Юсопен, шоай звеной яраш цхьана дIаюош Мерешков Мувсаси Аушев Iаддалмуталибен, цар санна геттара сихен [illegible]

Цу эттара бехктокхамерча деношка [illegible] хIара гуш да дика хьувкхьам болаш.

уж хьалкхеяра бокъонца цар дарда елла хилар. Цудухьа цхьаннха а шекo йоаш Чумакова йоах:

— ПланагIа яха соараш 200 центнер йолаш хIара гектара тIара 270 — 280 центнер свеклаш йоахаргья оаха.

Теханарча дийнахьа цар деча балхашка хьежача теша доглоагIа цо яххача тайпара дика хьувкъам болаш уж хьалкхее цар ниш кхоачаргхиларах.

Ерриге свеклаш гектаршкашка дIаенний. ХIанз царна балхаш дара эгтара бехктокхамегIа йола ха хилар кхета в деш, барти цхьоагIон хийнa, кхашка арабаьннаб шоай дезалашца дийи ноанойи.

Звеношта юкъера яьржача социалистически яхье хьалха я Келигов Мувсас кулгалдер. ХIанзлехьа кховаткъе итт гектара тIарча свеклашта хьалха де деза гIулакх даь баьннаб цун болхлой, хIаьта пхе гектара кхы оасар дича цкъарчоа чакх в бовл деррига балхаш даь. МайоагIара нийлх а еш дукхьал свеклай эIиргаш мара кхы хIама Iаьржача льатта ца юташ дика болх баьб шоай кхашка цу звеноцарча Кодзоева Амната, Чумакова Iайшета, Арчакова Марема, Кодзоева Асината, кхыбараша.

Хьинарс къахьег Точиев Саварбика кулгалдеча звеноцарча болхлоша а. БIаь гектар хулаш да цар кха. ХIанзле аханеш тIа оасардаь баьннаб уж. Шоай свеклашта дика балхаш даьд Манкиев ТIахIира, Шибилова Любас, Точиева Маннас, Белокиева Хьавас. Цар санна хьинар ца кходеш оасарле лакха йолаши къахьег Мерешков Мувсаси Аушев Iаддалмуталибеи кулгалдеча звеношкарча болхлоша а.

Рапс чуийца мунъадаьнна-ча льатта силоса лаьрхIа тIеххьара хьажкIаш дIаюош боахк хIанз совхоас. К-700 маркаx йола ях трактор йоал льатта оахаш. Iуйрийна ях сахьет даьлча дIаболабу механизаторша шоай болх, [illegible] Нормагlа аха дезар 12 гектар долаш хIара дийнахь 26 — 28 гектар лаьтта оах Хучиев Зелимхана Евкуров Султана. Ахьа дань

[illegible] льатта цу деношка хьажкIаш дIаюв. Оасарле лакха йолаш къахьег уж дIаюош боахкача «Эрадикан» яха гербицид еттача Манкиев Жабраьила, БДТ-7 яха деза дискаш доахкача К-700 маркаx йолча трактораш тIа баIача Гараноев Махьмаден Гелисханов Русланеи, культиваци йоаккхача Лечиев Ахьмада, Кулбужев Къамболата, Алиханов Жабраьила, Гараноев Салангире, Дахкильгов Жабраьила, сеялкаш лелаеча Гелисханов Юсапа, Тимурзиев Хьусена, царна заправка еча Муснев Йоакъапа, кхыбараша.

Йиштта доккхий толамаш а доахаш къахьега механизаторий вIаштIехьдоал совхоза кулгалхоша, партийни профсоюзни организацена хьинар айденна къахьегаргдола хьалаш балха юкъе доаладарах, директора Албаков Мухарбика, цун заместитела Горбаков Саварбика, парткома, месткома кулгалхоша массе хана фу эш хьожаш кхай тIа тIахьожам лоаттабарах, хIара дийнахьа баьча балха итогашка хьожаш киларах.

Тхо цига а долаш дIадаха-ча дийнахьа даьча балхех хьалхле яьхараштa кхай тIа премеш дIагелаш вар месткома председатела декхараш кхоачашдеш вола Дзауров Адам. ХIара дийнахьа 150—160 сома премеш тел социалистически яхье котбувлача духхьал культураш дIаюош боахкача механизаторашта.

Ала хIама доацаш дика вIаштIехьдаьха дIадолх цу совхоза кхашкара балхаш. Доккхий толамаш доахаш чакхъяьхай совхоза коллективо иттлагIча пятилетка планаш. Тешшаме ала мегаргда кхы а дикагIа хьокхамаш гойташ къахьегаргда цун барти цхьоагIон йолча коллективо цхьайтталегIча пятилетке.

С. АУШЕВ.

СУРТАШ ТIА: 1. Льатта охьаш ва К-700 трактор лекха Хучиев Зелимхан.
2. Хьажкlаш дIаюош дIа болх Гелисханов Юсьпан Тимурзиев Хьусейна сеялкаш.

И. ПЛИЕВА сурташ.

ДОАКЪАР КИЙЧДАР

Республика механизатораша массанахьа шердаьд доакъар кийчдара балхаш. Укх шера дика хьалаш да дьайбаьгта планал дукха дуккхагIа из Iалашдара.

25 май хьатIаотташ планагIа яр 715 эзар тони йолаш республике кийчъяьй 161 эзар тони силос. Соахка цу юкъа кийчъяьр 10 эзар тони мара яцар. Укх шера хIанзле Грозненски районе силос кийчъяьй 37 эзар тони, Гудермесски — 21 эзар тони, Малгобекски — 12 эзар тони, Наурски — 11 эзар тони, Сунженски — 21 эзар тони, Шелковской — 27 эзар тони.

Укх шера боахамашкарча хьайбашта кийчдергда 32 эзар тони витаминаш йоахка баьца хьоар. Республика колхозашеи совхозашеи хIанзле кийчдаьд 3,3 эзар тони баьца хьоар. Из соахка цу юкъа кийчдаьчул шозза дуккхагIа да.

Баьца хьоар сиха кийчду Шелковской районе. Цига кийчдаьд из 1,3 эзар тони, е планагIа долчогIа 11 процент. Наурски района боахамаша 626 тони кийчдаьд, е кийчде дезачох 29 процент, Грозненски районе — 785 тони, е 16 процент.

Цунца цхьана Назрановски, Ножай-Юртовски, Шалински районашка баьца хьоар кийчде доладаьдац.

ХIанз балхаш дIадоладаьд йол кийчъяра. Республике дIайийннача баьцех 32 эзар гектар хьекхай.

УКХ ШЕРА 26 МАЯ ШУРИЙ ФЕРМАША БАЬЧА БАЛХА ХЬОКХАМАШ ГОЙТАШ ЙОЛА СВОДКА

Районаш	ХIара Iаттагара дийнахьа ыаккхар (кг): 1980 шера 26 мая	1981 шера 26 мая
Наурски	8,8	9,4
Шелковской	8,5	9,3
Грозненски	8,5	8,8
Надтеречни	6,7	8,3
Шалински	8,2	8,1
Гудермесски	7,9	8,0
Сунженски	6,1	7,3
Назрановски	6,3	7,3
Ачхой-Мартановски	6,2	6,7
Урус-Мартановски	6,1	6,5
Малгобекски	6,1	6,4
Республике гIоьла	7,6	8,0

Ханал хьалхабувлараш

ЦхьайтталагIча пятилеткa хьалхарча шера «ХIара балха дийнахьа хьадер дуккхагIа хилийта!» яхача девизагIа шерра социалистически яхь йоаржаьйча вай республикерча бурув тохара балхий управленешта юкъе хьалхара моттиг дIа ца хецаш хьабоагIа Октябрьски УБР коллектив. Бурув тохара пхе бетта план кхоачашъярах эгара хьалха рапорт деннад но. 25 майта кхачалехьа цонь бетта чотагIа техад 3500 метр бурув. Май бутт бовлехьа бурув тохара ах шера план кхоачашъергхиларах дог тийша ба управлене бурувдеттараш.

Бурув тохара сухал жимкхъярах, химически реагенташ, электроэнерги, кхыйола материалаш кхоирах, бурув деттача остех бизза пайда ийбарах укх шера пачхахьалкхенна 420 эзар сом пайда баьб цар.

Социалистически яхье халданза хьалха латташ йолча бурувой начальникашц Стебаецов Петр Григорьевич, Ерещенко Юрий Сергеевич, Меграбов Николай Иванович керте латтача бригада толаме кхоачашъяьй хIаьилехьа бурув тохара ах шера план.

* * *

Массаза санна Н. Анисимова цIерагIча Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода цехашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалха латташ я укх шера Колесников Анатолий Алексеевича кулгалдеча цхьоалагIча цеха коллектив Волняков Иван Николаевич керте латтача № 11 йолча цеха технологаш. 26 мая рапорт делар цар мехкдаьтта продукци арахецара пхе бетта план кхоачашъярах.

Предприяте установкашта юкъе яьржача яхье хьалхара моттиг яьккхай Лимав Вильям Леонтьевич, Пашков Николай Алексеевич, Елагин Николай Владимирович, Седяков Павел Александрович керте латтача йиъ установка коллективо. Ханал пхи де хьалха кхоачашъяьй цар а товарни продукци арахецара пхе бетта задани.

Б. КОСТОЕВ.

КамАЗ: автомобиляй керда тайпаш

1981 шера февраль бетта нулг яздаьд Пачхьалкхен комиссе «КамАЗ» оалача дезна мовхьаш кхухьа автомобилаш арахецача Камски объединене шоллагӀа аргӀа эксплуатаце дӀаялларах йолча актана. Проектни низага кхаьчача шер-шера 150 эзар машина 250 эзар дизельни двигатели арахеца йолалургья Камски комплекс. Тахан кхоачамболлаш лакха я объединене балха ритм: 1976 шера декабрь бетта хьелхара аргӀа болх бе йолаллийтача хана дена — ворхӀ модификацех йола грузовикаш я серийни производстве.

Нагахьа санна базови моделех дийцача, уж я «КамАЗ 5320» яха борташ йола автомобилаш, седельни тягач-5410, самосвал-5511. ТӀеххьарча шин машина эттара лакхера дикала категори ле аьнна аттестаци яьй.

КПСС XXVI съезд хьалхалехьа хьалха автомобилаш ерий коллектив Ӏомаелар кердача моделах «КамАЗ-4310» арахеца.

— «КамАЗ» яхача маркех йола автомобилаш мовхьаш кхухьача лелача состава хӀанзарча а рентабельни а тайлах лоархӀаш я, — дувц КамАЗа керттерча конструктора Барун Владимира. — Хьувкъам чуэцачеи промышленни а гӀишлош яра а мовхьаш дӀа-юха кхухьачеи шоаш моргаш кхы йоацаш я уж. «КамАЗ 4310» керттерча даькъе тӀавахка хала йолча моттигашка. СибарегӀени Гаькарча Къулбаседени экстремальни хьалашка болх бе лаьрхӀа я. Кердача автомобилах толамца пайда эца йиш хургья гурахьи бӀаьстии чӀоаггӀа хотта болча хана кхашкара балкаш дара юрташкарча грунтови наькъашка а иштта духхьал кхашка а.

Камски автомобилаш арахец вай мехка а иштта экспорта а. ХӀанзалехьа конвейер тӀара Ӏояьнача 200 эзар совгӀа грузовиках 20 эзарнона эксплуатаци ю СЭВ членаш долчен дегӀаухачен мехкашка а, хӀаьта иштта Англе, Финлянде, Франце а. 1976 шера дена 1980 шерага кхаьчалца «КамАЗашта» экспонировани яьй 41 дуненхалкъашта юкъерча выставке.

«КамАЗа» конструкце чӀоагӀа терхалдаь да арахкувсача газий токсичноста, тормозной наькъа, наӀарий чӀегай чӀоагӀала, машинаш лелара кхерамаленна, лоархӀамеча дукхача кхыдарий нормаш нийса хилийтар. Хьаьнаь лехкачоа эшаш йола комфорт.

— Моделагара моделага лакхлуш латт тха продукце дикал, — дӀахо дувц Барун Владимира. — Совбувл мухь бахьара низ, лохлу автомобила шин дозали дӀадода доаторн, тӀакхет машино лелаш йоккха ха, тешам, кхерамзле, комфорт.

ХӀанз арахеца йолаяьй шоллагӀча ноахала, мовхьаш кхахьара торонаш лакха йола автомобилаш. Деш латт 12 — 14 тонн мухь бохьалургбола кхоалагӀча ноахала «КамАЗаш» хьаяра балхаш. Объединене конструкторашт сиздаь балхаш деш ба 80 — 90-ча шерашта лаьрхӀача 30 тонн кхухьаргйолча автопоездий моделаш кийчъяра.

Анатолий БЛИНОВ,
АПН корреспондент.

ЦхьайттаттагӀча пятилетка план ханал хьалха кхоачашъяра шерра социалистически яхь йоаржаьй Нохч-ГӀалгӀай гӀишлошъяра управлене СМУ-6 гӀишлон участкий коллективаша. Цу яхье укх шера хадданза хьалхалаттачарех цаӀ я № 4 йолча гӀишлон участкий коллектив. ХӀанз цу коллективера дукхагӀбола гӀишлонхой отделочни балхаш деш ба Грознерча Жуковске цӀерагӀча улицагӀа хьалдеттача 60 квартира йолча дӀеношка. Укх шера ткъоалагӀча мае дӀадоладаьд укхаза отделочни балхаш. Пачхьалкхей планагӀа деррига гӀишлон балхаш чакх а даьха кхоалагӀа квартал йистейоалача хана эксплуатаце дӀадала дезаш да уж. ХӀаьта гӀишлонхоша дош деннад укхаза де мел деза гӀишлон балхаш укх шера цхьоалагӀча июлага кхачалехьа йистедаха.

Шоаш денна дош кхоачашдара хьинар кхо ца деш къахьегаш ба прораб Абдулгаджиев Леча Абдулмадайкович керте латтача цу участка гӀишлонхой. Ер дикагӀа, вож вогӀа къахьегаш ва ала йиш йоацаш, царех хӀаравар шоай сменни нормаш 120 — 130 процент кхоачашъеш ва. Царех я отделочникий бригадир Суровецкая Людмила Михайловна, штукатураш Джаналаева ПаьтӀамат, Керимова Эзсп, Юсупова Роза, Гайрбекова Шахраш, кхыбараш.

СУРТА ТӀА: (аьрдехьара аьттехьа) шоай декхарий хьакьехьа дагабоалаш ба прораб Л. Абдулгаджиев, бригадир Л. Суровецкая, штукатураш П. Джаналаева, Э. Керимова.

И. ПЛИЕВА сурт.

«Грозный-Баку» яха нефтепровод юллача тӀехдика къахьегаш ва «Грозтрубопроводстрой» ядача треста электросварщик Чинарев Василий. ХӀара дийнахьара балха норма 30 — 40 процент тӀехкхоачашъю хьалхалаттача болхлочо, хӀаьта ше хьадер дика а ду. Коллективе ейй деш а лоархӀаш а ва йоккха говзал йола Чинарев.

СУРТА ТӀА: хьалхалатта электросварщик В. Чинарев.

З. БАТЧАЕВА сурт.

ХЬАЙБАШ ТОАЛУРГДА

Веденски района Ленина цӀерагӀча колхоза болхлоша беррига шоай низ ура а оттабь къахьег цхьайттаттагӀча пятилетка хьалхарча шера планаш толамца кхоачашъяра. ХӀанз балхаш эттара сиденча та я цар — чакхдоахаш латт кхашкара бӀаьстен балхаш, толамца Ӏаьгара даьхад хьайбаш.

Дукха халонаш лоьра хьалха колхозхоша хьайбаш Ӏаьгара доахача. Тоъаш хилацар доакъар, кхыдар. Вакъда, чакхдаьнна Ӏа аьттув болаш хилар цӀрна. Боахамо шертта доакъар Ӏедашдаьдар.

Жа леладераша укӀ шера лакха социалистически декхараш тӀайийцад. ПланагӀа 90 хила боагӀаш хӀара 100 устагӀана тӀехьа 93 Ӏаьхар хьалкхебе дош деннад цар. Таханарча дийнахьа хӀара 100 устагӀана тӀехьа 87 Ӏаьхар хьахийнаб. Хьинаре къахьег жи Ӏуша И. Абдулаева, М. Муртазаева, цар гӀончаша.

ХӀанз жа ларга доладеннад. Ларга белаш 3400 устагӀа ба. ХӀара устагӀана тӀара 2,5 килограмм тха даккха дага ба ка леладераш.

Иштта дукха балхаш долаш ба фермашка къахьегараш а. Колхозо лелабу 330 етт. Укх шера даь 170 Ӏасилг да боахаме. Доахан хӀанз а дахкаш да. Хьайбаш леладераша М. Сандовас, М. Ашимовас, Х. Эрзанукаевас, кхычар социалистически декхараш тӀайийцад. Цар дош деннад хӀара 100 Ӏатта тӀехьа 85 Ӏаса хьалхеде.

Колхоза ветеранаша хьайбашта лазар ца хилийтара хадданза профилактически болх бу. Цудухьа совхьа декабрь бетта дена хӀанзалца цхьаккха а Ӏаса дӀакъаьстадац боахаме.

Ӏаьсий къаьстта дика леладу районни Совета депутат йолча Абдулаева Зурас. Цо леладеча 70 Ӏаьсах хӀарадена/дениен буси 850 — 900 грамм дозал Ӏотӏаккет. Цу тайпара бола толам колхозе хӀанзалца хиннабац.

Зура санна дика болх беш я Геласва ПаьтӀи а. Цо кхоабача Ӏаьсашта а дениен буся 800—850 грамм дулх ӀотӀаккет.

Къова хьайбаш леладераша яхь лелаю производства ветеранашца Т. Абдурахмановацей У. Ахъядовацей. Бакъда, къонабарий аьттув дикагӀа боал. Т. Абдурахмановаси У. Ахъядоваси кхоабача кагийча доахана дениен буси тӀаккхета дозал 500 грамм гаргга мара дац. Лоамги даьгӀенашка уж арадаьлча кхы а дикагӀа тоалургда.

— Дикача фух доли хьайбаш дебаде гӀерташ чӀоагӀа къахьег оаха, — аьлар тхога колхоза председателя У. Мовсурова. — Укх шера даь Ӏаьсий лоамашка ца дохийташ цӀагӀа дутаргда оаха. Кагийча хьайбашта лац лоамара хьалаш, уж цига каст-каста цамогаш хул. Ферме дусача Ӏаьсашта шурал совгӀа овка тергья концентраташ, моша доакъар. Иштта кхоабаш дола Ӏаьсий дика тоалу, сиха дегӀ кхухь.

Хьайбашта доакъар Ӏалацдара хӀаналехьа уйла еш ба боахама кулгалхой, специалисташ. Ӏалашъергья кхоачам хилла бол, силос. Гурахьа ралс дӀаюргья вокх бӀаьстий моша доакъар хургдолаш.

ХӀанз хьайбаш леладераш лоамашка гӀоргдола Ӏулаш къестадеш ба. Царга хьожаш хургба хьайбаш леладара опыт йола нах, царца договораш уттадаьд.

Ш. ТЕМУРКАЕВ,
Веденски района «Колхозная жизнь» яхача газета балхахо.

Е. В. БРЫКСИНА НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАККХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума

УКАЗ

Республика советски боахамен организацешка дукхача шерашка беркате болх барах Нохч-ГӀалгӀай Автономни Советски Социалистически Республика Лаккхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота йойла **Брыксин** Евгений Васильевича — Нохч-ГӀалгӀай АССР Пачхьалкхен плановни комитета председателя.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь Н. ПРАВЕНЬКИЙ.

г. Грозный,
1981 шу, 26 май.

Къахьегаме керда мулаш доахаш

Письмой обзор

КПСС XXVI съезда решенеш вахара юкъе а кхухьаш, цхьайттатагӀча пятилетка хьалхарча шера планаш тӀаяйца социалистически декхараш ханал хьалха кхоачашдара шерра социалистически яхь йоаржайой вай республикерча промышленни предприятей, гӀишлош ечен транспортни организацей, колхозийи совхозийи коллективаша, халгьа боахама кхыча доакъой беррига къахьегамхоша. Цар доахача къахьегама тоалах, керттерча дукагӀа гӀулакхех, яхье хьалха латтача производственникех лаьцна дукха кехаташ ух редакцега укх шера. Царех цхьадарий лоацца чулоацам бовзийт оаха тахан хьалхарча письмой обзора тӀа.

Гудермесски ремонтно-гӀишлон управлене гӀишлонхоша «ХӀара балха дийнахьа хьадер дукхагӀа хилийта!» яхача девизагӀа шерра социалистически яхь йоаржаь хилларах дувцаш я тха штате йоацача корреспондента **Т. Куватовас** язъяь корреспонденци. Цу инициативагӀа аггара хьалха яхь дӀа а йолаь, из хьаллацара кхыйола коллективаш тӀахьийхарех я С. Нукаева кулгалдеча асфальтировщикий бригадаи Г. Солтаханов керте латтача столярий бригадаи коллективаш. Яхьа инициатораш шоаш хиларах тарра цхьаккха смена дӀаяхийтац цар шоай нормаш 120 — 130-процент кхоачаш ца еш. РСУ дикагӀбола звенош лоархӀаш я Л. Романенко, П. Аминева, К. Алиева, Б. Баймурадов керте латтача штукатурий, малярий, каменщикий звенош. Шоай новкъосташта хьокхам а телаш къаьстта дика къахьегарца белгалбаьнна ба укхаза трактористаш М. Атлангиреев, В. Бухажиев, газоэлектросварщик Х. Султанов, слесарь Р. Хайрулаев, кхыбараш. ХӀаллехьа цхьайттатагӀча пятилетка хьалхарча шера илх бетта задани кхоачашъяьй цар.

Ше тӀаийца социалистически декхараш тӀехкхоачаш а деш, республикерча промышленни предприятешта юкъе яьржача социалистически яхье Карабулакски нерудни материалаш йоахачеи чакхйоахачеи завода коллектив хьалха латташ хиларах дувц ший корреспонденце тӀа цу предприятe директора заместителя **В. Семесинова**. Дерригача технико-экономически хьокхамий бийь бетта план дика тӀехкхоачашъярах республикански Сийлен улга тӀа йистьай из.

Эггара дикагӀа производственни толамаш а доахаш яхье хьалхара моттиг дӀа ца хецаш хьайоагӀарех я новкъостий Башаев, Баднев, Кодзоев, Боргер, Морев, Буравлева керте латта сменаш. ХӀара сменагӀа нормаш 110 — 120 процентал чухьахьа кхоачашъяц цар.

«Профессех дикагӀвар» а шерра аьржай укхаза. Къаяха цӀи яккхара тӀехьара яхь хьегамен производственни дисциплина махетта дика я йолаш аттара лакхагӀа производственни хьокхамаш даьхача ктташ болча болхлошта из сийлен цӀи енай укх шера. Царех ва газоэлектросварщик К. Евлоев, слесарий-ремонтникий бригадир В. А. Морев, вулканизаторщик В. Шульгин, автомашиний водителаш Н. Дегтярев, Б. Евлоев, С. Мусиев, дробильщикаш С. Мержоев, Лейман, бульдозерист С. Аджигов, кхы дуккхабараш а.

«Кердача декхарех доархӀадергда» яхаш корта болаш я «Малгобекмежрайгаз» ЭПУ начальник **Д. Блажиос** язъяь корреспонденци. Цу тӀа автора дувц городе а болхлой поселкашка а бахача наьха цӀенох 98,9 процент дерашин юрташка бахача наьха цӀенох 77,2 процент дараш газ чуйилла да яхаш. Из хул юкъера лаьрхӀача 22 юрта газ чуйиллай.

Къаьстта дика къахьегаш дӀадоладаьд газовикаша цхьайттатагӀча пятилетка хьалхара шу а. Дерригача технико-экономически хьокхамий бийь бетта план тӀехкхоачашъяьй. Зехьа йоаеш хинна газ 13 процент кӀезигъяьй, коача газ дӀа-юха яхьийтарга дӀабода мах планагӀа лаьрхӀачул 0,8 процент лохбаьб.

Коммунально-бытовой объекташка боаггӀача боарамагӀа болх байтара, бахача наха массаза газ хилийтара хьинар кхо ца деш къа а хьегаш дукха балхаш даьд эксплуатационни службай начальникаша В. Э. Авторханова, Н. М. Карасева, А. М. Алероева, мастера З. Н. Абозина, газоэлектросварщикаша Ф. С. Заряс, А. Гуляева, водителаша Ф. С. Болотова, М. Даурбекова, слесара А. Дадаева, кхы дуккхачар а.

Деррига а дика да ала йиш яц тха балха тӀа, яхаш язду автора. Моттигаш нийслу еха оборудовани шин хиннахьа тоа ца еш. Йоацаш я запасной оаткалаш, кхыдола кхоачамбоацараш а да. Кхо шу дизад шелал маэтте а боаггӀача боарамагӀа давлени ца хилар бахьан долаш шоашта мэашка СоагӀанча бахача нахага газ дӀа ца кхоачаш цар хило оаа. Кхо шу дизад «Сагопшинский» комсаш кхеча совхоза заказагӀа Сунженски СпецСМУ из кхоачамбоацар дӀадаккхара болх беш йола. Цудухьа квартирашка шийла я яхаш тхога детӀаш дукха кахкиташ ух цу юрта бахача нахагара. «Малгобекский», «Ачалукский» совхозий кулгалхой бехкагӀа Долакови Йоккхача Ачалкхен кхоча газ йола обменни пункташ вӀашагӀъехкаяц.

ДӀалха пятилетка хиллача производственни хьокхамашца чакх а яьнна, бӀубенна къахьегаш я тха коллектив, яхаш язду Назрановски дорожно-ремонтни гӀишлон управлене начальника **С. Тумгоева**. Доккхий декхараш да тхона укх шера хьалхашка латтараш, яхаш дувц автора дӀахо. Цхьа миллион совгӀча сома маьха балхаш да де дезараш е соахьа даьрел 60 эзар сома маьха дукхагӀа, 8 километр совгӀа дӀоахал дола асфальто-бетонни никъ билла безаш ба. 4 километр дӀоахал а долаш тӀера тӀоа чӀоагӀа бола керда никъ билла беза. Цу декхарех ДРСУ коллектив толаме лоархӀаргхилар хьахьоих укх шера хӀара бетта план тӀехкхоачашъеш из хьайоагӀаш хилар.

Шерра социалистически яхь а йоаржаь шоай торонех кхоачамехи бизза пайда ийбеча болхлоша кердача кеталонашка яхувл ДРСУ коллектив.

Шоай декхараш тӀехкхоачаш а деш, къаьстта дика къахьегаш ба укхаза экскаваторщик Р. Эшиев, слесарь М.-Б. Могушков, автопогрузчика машинист А. Эгиев, бульдозерист И. Поздняк, болхло А. Цалоева, кхыбараш. Шоай опыт дог раьза долаш къонабарашта дӀа а йовзийташ, хӀара сменагӀа нормаш юкъера лаьрхӀача 130 процент кхоачашъю цар. Кагирхой дикагӀбола хьехамчаш лоархӀаш а ба уж.

Укх шера ГӀ. Айриева цӀерагӀча Назрановски «Электроинструмент» завода цехашта юкъе яьржача яхье хьалхалаттачарех цаӀ я механически цеха коллектив, яхаш язду Назрановски районни газета болхлочо **С. Пугоева**. Цо доахача толамашта юкъе дизза дакъа лоацаш итташ болхлой ба укхаза. Царех цаӀ я шпонофрезеровщица, коммунистически къахьегама ударник Хацкоева Ахьмада Залина.

«Завода дикагӀбола шофер» яхаш корта а болаш я Гудермесски медицински инструментий завода «Знание» яхача обществa юкъьанцарча организаце секретара язъяь дӀамига зарисовки. Цо цу тӀа вувц цу предприяте итт шера къахьегаш вола шофер Загалуев Ахьмад. Коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цӀи а яьнна, цу цӀера сий лакха лоаттадеш ва из. Цунна тӀачӀоагӀъяча автомашинаца дӀа-хьа кхухь кийча продукци, кхыйола материалаш. Капитальни ремонт ца еш бӀаь эзар километр никъ баьб цун машино. ЦхьоалагӀча класса водител волча А. Загалуева дукха совгӀаташ тийнад предприяте кулгалхоша.

ПЛАНАШИ ДАЬДАЬННАРАШИ

УРЕНГОЕ ЛАЬТТАНА КӀАЛХАРА ГАНЗАШ

Уренгой — иштта цӀи йолаш я пхийтта шу хьалха Малхбузен СибарегӀен къулбаседехьарча даькъ тӀа хьаьийлла газ йоалла моттиг. Цун запасаш дукха хӀана ца эшаш кхоана дукхагӀа я США тхьанарча дийнахьа гучейолча ерригача запасел. Уренгойна нийсса яр йоацаш я дуней тӀа. Диккача даькъе цунца юзаенна я советски энергетика дегӀаахара перспективаш.

Дилла а цига бахача наьха немций меттала «хӀалакъхинна моттиг» яхилга да Уренгой, Ӏалама хьалаша бакъду из унзара цӀи нийса тилла хилар. ВӀалла дукха ха йоццаш а тӀехьа нагнагахьа ухаш хинна саьрчий Ӏулаш мара хӀама дацер цу моттига юхе додаш. Хьан безам оттаргба Цельсех 50 градусага кхоачаш шелал а уттташ, цкъа доладелча ца соцаш хьекхаш латташ кӀираш доахаш дари а долаш йолча вахаш саг вовцеча тундре вахар?

Амма, Уренгое нехашка хьулаяь яьхнача ганзаша «хӀалакъхиннача моттига» тӀаэзар наьха теркам. Укхаза хӀара скважино лу СССР къулбаседехьарча европейски даькъ тӀарча ворхӀ—нийсскважино с Украинерча ткъаьние лур миссел газ. Тахан ерригача Союзе йоаккхача Ӏалама газах ялхлагӀа дакъа лу Уренгоя, карара пятилетка чаккхйоалаш — их гаргга. Шер-шера тӀаетталургья 40 — 45 миллиард кубометр — дукха совгӀаэшашагӀа йоацаш нэза миссел яр 1980 шера мехка ерригача газопромыслаша йоахаш хинна газ.

ХӀаьта хӀанз лоархӀаргдаьй. 1420 миллиметр диаметр йолча магистральни газопроводо давлени 75 атмосфера хилча шера дӀайоьхийт 32 миллиард кубометр. Газопровода хӀара километр на эзар тоцц металли миллион сом капиталовложенеш. Уренгойра Москве йода газопровод 2800 километр йӀаьхха я. Тахан Уренгой мехка промышленни районашца юлаш пхиъ магистральни газопровод я. ДӀахо, шеко яц, тӀа-тӀа дукхагӀа езаргья уж.

Де дезар да турбашкара давленя лакхьяр, цу наькъаш газ дӀаяхийтара торонаш сов а йоахаш. ХӀанз йолаш йолча турбашка из лоалургдац, эшаш я керда турбаш. Уж кьас кийтъяь я. Хьалхьеш латт уж арахецаргйола завод.

Станислав МАЛЬЦЕВ,
АПН корр.

«Чечингсельстрой» треста Грозненски аьшкабетона конструкцей завода хьу чакхбоахача цеха бригадаша «ХӀара балха дийнахьа хьадер дукхагӀа хилийта!» яхача девизагӀа шерра социалистически яхь а йоаржаь, хьинар кхо ца деш къахьег цхьайттаттагӀча пятилетка хьалхарча шера план ханал хьалха кхоачашъяра. Цу яхье хьалха латташ я Бабаян Егише Левонович керте латтача столярий бригада. ХӀалзлехьа укх шера хьалхарча илх бетта задани тӀехкхоачашъяьй цо. Белгалбаьнна дика къахьегаш ба цу бригаде столяраш Зинченко Владимир, Шахрамаиян Александр, кхыбараш.

СУРТА ТӀА: (аьрдехьара аьттехьа) шоаш кийчъяьча продукцега хьожаш ба бригадир Е. Бабаян, столяраш В. Зинченко, А. Шахрамаиян.

И. ПЛИЕВА сурт.

Боахама новкъостал эш

Дулх дукхагӀа даха йиш хулийтача лоархӀамеча торонех цаӀ — коа тӀара оалхазараш леладар.

Из деррига а теркаме а ийца, коа тӀара оалхазараш кхеделга, дебаделга хӀара шу массаза доал дегӀадоаладеш да. Духхьал вай республике тӀехьарча хана хьаьйй массех йоккха фабрика, царех цаӀ — Сунженски района «Западная» яхар. Коа тӀара оалхазараш леладеш хӀанз ткъо отар да цув Карабулаке, Нестеровски, Троицки станицашка. Цул совгӀа, доакъар дуллаш, оалхазарашта хий моладеш, помещенеш цӀенъеш дергдолча балхашта механизаци яь кхы а йиъ керда корпус хьалъеш я Карабулаке. Царех хӀаране чу леладе йиш хургья 80 эзар коа тӀара оалхазар.

Барт тайна дика я цу фабрика коллектив а. Цунна юкъе ба къахьегама тӀера, балха йоккха опыт йола дукха нах. Масала, Нестеровски станицерча йиълагӀча цеха кулгалхо Хашагульгов Макарбик, коа тӀара оалхазараш леладераш: итталагӀча пятилетке хьаьнала къахьегарах дукха ха йоацаш «За трудовую доблесть» яха медаль енна Ребикова Александра, Калачева Раиса, Лосева Надежда, кхыбараш.

Толаме кхоачашдир цу коллективо итталагӀча пятилетке хьалхашка лаьтта декхараш а. Масала, пачхьалкхенна дулх дӀадалара лхе шера план 108 процент кхоачашйир, хӀаьта фуаш дӀадалара — 100,7 процент.

Доккхеи бехктоклачеи да цу коллективана цхьайттатагӀча пятилетка хьалхарча шера хьалхашка латта декхараш а. Шера планагӀа пачхьалкхенна пхи бӀаь тонн дулх, шин миллион фуъ дӀадала дезаш да. Цхьабакъда, хӀанзарча темпашца мара болх ца бой декхараш кхоачашде иил кхоаче тамаш я. Геттара лохъсинай фабрика къахьегама овсарле укх шера. Иштта, соахка хьалхарча бийь бетта хинначул кхозза кӀезигагӀа да укх шера цу юкъа укхаза хӀара котама тӀехьара гулдаь фуаш, хӀаьта боабашкашта тӀехьара гулдаьраш — шоаза. 28 процент кӀезигагӀа я котамаши боабашкаши. ЦхьоалагӀа май хьатӀакхоачаш планагӀа 15,5 эзар хила дезача 11,1 эзар мара дацар коа тӀара оалхазараш. ПланагӀа лийрхӀачул 3,7-эза, соахка бийь бетта дайначул 9,5 процент дукхагӀа дайнад уж укх шера.

ДегӀа эсала йолаш геттара во дегӀайоагӀа кӀоригаш а. Масала, дукха фуаш деча фух йолча котамий кӀоригашта 3,3 грамм мара дулх тӀаккхетац дийнахьен буси план 12 грамм йолаш.

МалагӀа да цу кхоачамбоацарий бахьан? Уж тӀалаташ нийсденнад, йоах оалхазарий фабрика специалисташа, шоашта Сунженски района инкубаторо луш йола кӀоригаш стандартни дозал доацаш, унахцӀена йоацаш, эсала хиларах. Из бахьан долаш дукха юкъера ювл уж. Техкача из бакъ а хилар. ГӀийла, заьлза, боарамагӀа лоагӀа дозал доадаш я кӀоригаш.

Цувца цхьана, тхона оалхазарий фабрико, кхыча моттигашкара кӀоригаш яхийта хӀанзалца хьаккхухьийтача фуашта юкъе дукха дар пайдана доацаш. Цудухьа хьалхарча бийь бетта, масала, хӀара эзар котама фуах 66,2 процент мара кӀоригаш яха вӀаштӀехьдаланзар, ала 71 процент йолаш, яхаш бехказа бувл инкубатора кулгалхой а. Ала деза, тӀеххьарча хана кӀоригаш йоахилга 78 процентага кхоачаш лакхденнилга.

Техкача гучадаьлар, цар дувцар а бакъ долга. Масала, Ставропольски краера кӀоригаш яхийта дайтача 22 эзар фуах дукха хӀама ца эшаш бархӀ эзар пайдана дацар.

КӀоригаш яхийтара «Западная» яхача оалхазарий фабрикера инкубаторе дайтача боабашкий 18 фуа яь анализ а я укхаза. КӀориг яьккха дуллача фуа чу боарамагӀа 20 миллиграмм каротини «А» яха витамини хила еза. ХӀаьта царех шиние чу 8,32 миллиграмм мара хилланзар из, вокх шиние чу — 10,4, 12-чу — 20,8, дисарашка — 37,4. Цу тайпара, бараийттанех дийъ кӀориг йоаккхаргйоацаш хилар.

Фу бахьан да цхьадолча фуашца кӀоригаш яхара хиланза ертйоаца каротини «А» яха витамини кӀеанта хилар? Цунна жоп луш оалхазарий фабрика парткома секретара Бузуртанов Мухьмада йоах:

— Оалхазараш кхабара цӀаккха а цхьатарра хилац эша хӀамаш. КӀезигагӀа йолаш а дукхагӀа йолаш а нийслу. Белгалдаккха доагӀа, котамашта, боабашкашта, цар кӀоригашта лу доакъар тайп-тайпара хила дезилга, цунца хила езача пайданеча хӀамашка диллача. Из де тха вӀаштӀехьдалац, хьалу доакъар деррига а цхьатарра хиларах.

Из иштта дале, ялата продуктий республикански управлене, «Птицепром» треста кулгалхой новкъосталца декъарийла е еза-кх Артемовски, Назрановски, Ермоловски, кхыйола элеватораш хьалу доакъар эшшача тайпара кийчде.

Оалхазараш леладеча фабрика кулгалхоша деха бахьанаш шоаш бехказа бахара мара дац аьнна хет. ХӀана аьлча, цу хьалашка соахка хьалхарча квартале хинна хьокхамаш дукхка а дикагӀа дар. ЛерттӀа болх бе новкъарло ю бахьанаш шоай боахамо лаха деза. Апрель бетта вепача кердача директора Налаев Вахийна гӀалаташ дӀадахара боахама специалисташ оарцагӀбаха карагӀдаргхиларах теша лов.

Цунца цхьана, «Птицепром» треста, Сунженски района кулгалхошкара а новкъостал эш фабрикана. Масала, хӀанз а яь яланза йола йиъ корпус шу доладуш эксплуатаце дӀаяларта дог доахаш (планагӀа шу ханна дӀаяла езаш а яр уж) соахкарчул 160 тонн дукхагӀа а долаш укх шера 500 тонн дулх дӀадала декхарийла яьй фабрика. ГӀишлон балхаш махулла сихагӀа чакхдаха цун коллективана гӀо ца дой дулх дӀадалара план кхоачашъялургьяц.

ЛоархӀаме да оалхазарашта хадданза хий лоаттадар. Цунца цхьана, из Нестеровски станицерча цеха мара хьатӀадоаладаьдац бурув теха гӀув а яьккха. Троицки станицерча цехе леладеча оалхазарашта а гӀув яьккхай. Цхьабакъда, хий хӀанз а хьагӀадавкханза да. Карабулакерча цеха цигарча промышленни предприятешкара доагӀаш да хий. ХӀаьта цар шоай хьашташ кхоачашдара хий лоткъадича из доацаш бус оалхазараш леладераш. Из тайпа моттигаш каст-каста нийслу. Из кхоачамбоацар а дӀадоаккхалургдац фабрика коллективага цунна новкъостал ца дой.

Цхьа центнер дулх тӀаккхетийтара 10,5 сага-сахьат ха йоаю укхаза, план 6,8 йолаш. ХӀаьта, дӀабахача бийь бетта 580 сома зе хилар фабрикана планагӀа 253 сомал дукхагӀа хилийта йиш йоацаш хиннача. Цун керттера бахьан — коа тӀара оалхазараш чудоахкаду помещенеш цӀенъеш, оалхазарашта доакъар луш, хий моладеш деча балхашта механизаци яь ца хилар. Карабулаке керда хьеча помещенешка, бакъдар аьлча механизаци ергья цу балхашта. Кхыча помещенешка а из гӀулакх чакхдаккха новкъостал де деза фабрика коллектива. Къоастаде деза доакъар кийчдарца, цунца фабрика Ӏалашъярца бувзам болаш а. Дика хургдар духхьал цун хьашташ кхоачашде низ дӀакхоачаш йола къаьстта инкубатор хьайича.

М. ХАМАТХАНОВ.

БlУ ЦА КЪОЖАБЕШ

«Старогрозненефть» НГДУ № 3 йолча мехкдаьтта доахача цеха коллектив чоалханеча геологически хьалашка болх беш я хlанз.

Коллективна балансе дукха яц мехкдаьтто кlеж етташ йола мезозойски скважинаш, бакъда, къаьнара, мехкдаьтта хьадаьккха йола скважинаш 125 я. Цу скважинашкара мехкдаьтта даккхара хlара скважина кlоаргга йовзаш хила веза.

Цу гlулакхаша мехкдаьттахошка толамаш доахийт. Цар хlара бетта шоай планрей заданеш кхоачаш а ю, деги буси 4 — 5 тонн плавал совгlа мехкдаьтта а доаккх. Дlабахача бlаь бетта скважинай къаьнача фондера плавал совгlа 350 тонн мехкдаьтта даьккхад.

«Хlара балха дийнахьа хьадер дукхагlа хилийта!» яхача девизагlа къахьегаш ба цехера мехкдаьтта доаккха операторaш Атабаев Бака, Уциев Максут, Кайдалов Аркадий, Чернецкая Елена — цар хьадоаккхаш дола мехкдаьтта зехьа дайтац, хlаьта технологически оборудовани болх ца беш сеце а латтийтац.

Т. АЛЕКСЕЕВ.

М А С Т Е Р

Шорттача болларагlа, сих па луш цехе гlолла шоай боккхен лоархlамеи бола боахам хьа а хьоккхаш lойоагlа Жовжан. Помещени безам тlаозаш я. Массанахьа а тайп-тайпарча гlулакхашта лаьрхlа йола станокаш латт.

10 шу гаргга ха я Ахьядова Жовжана Новогрозненски поселке пикцетий цехе мастер йолаш болх бу. Из коммунистически къахьегама ударник я. Цу йокхка йоацача коллективо сменни нормаш 100—105 процент кхоачашъю. Хlанз а массарел хьалха лыина болх беш я из.

Мастера Ахьядовас доккхал а деш цlераш йоах хьоккхам телаш болх беш болча шийцарча болхлой. Уж ба Истамолова Нуржан, Чаццин Анатолий, Ахьядова Майсет, Товсултанова Эльман, Хайдаев lабдулла, кхыбараш.

Балха тlа дика толамаш дахарах Ж. Ахьядована нарарча шера май бетта Сийлен грамотех ахчан совгlати деннад.

Н. БОРИСОВ.

Цхьайтталагlча пятилетка хьалхарча шера доккхий дехкараш тlаийцад «Красный молот» завода кхоалагlча цеха болхлоша. Уж толаме кховчашдара шерра социалистически яхь йоаржальча цар хаиал дика хьалха кхоачашйир дерригача технико-экономически хьокхамий бlаь бетта план.

Шоаш тlаийца декхараш даим тlехкхоачашдеш бола производственникаш дукха ба укхаза. Царех ва шофер-испытатель Князев Анатолий Николаевич. къона слесарь-сборщик Бондаренко Игорь Михайлович. Цхьаькха смена дlаяхийтац цар шоай нормаш 120—130 процент кхоачаш ца йе.

СУРТА ТlА: (аьрдехьара аьттехьа) шофер-испытатель А. Князев слесарь-сборщик И. Бондаренкон.

И. ПЛИЕВА сурт.

Боахам—ший доалахье, йовкъо—юкъара

КХАЧАН ПРОГРАММА ТОРОНАШ

«Социалистически юрта боахама лерд хинна а хинвай, йолаш а я колхозашк совхозашк. Цхьабакъда, из вlалла а дац ший доалахьарча боахамий торонаш ма лоархlийла ахилта. Опыто тешал ду уж санна долча боахамаша дулх, шура, кхы цхьайола продукташ йоахача деш хилара. Къахьегамхой шоай доалахьара сомий бешамаш, огородаш, коа тlара оалхазараш, хьайбаш — вай юкъарча рузкъак кхьа дакъа да».

(Л. И. Брежнева парте XXVI съезда яьча отчетни доклада тlера).

Цхьайтталагlча пятилетка а деаткъалагlа долча шерашка а советски наьха хьал-торо кхы а тоае лерхl парте. Дукха да цу программо чулоацар. Цу гlулакха лаьрхlа оттальй кхачан программа я.

Кхачан программа эггара хьалхара декхар — таханарча дийнахьа къаьстта чlоагlа эшаш йола юртбоахама продукци махулла дукхагlа йоаккхилга. Дувцар да бахача наха кхоачам хиллал дулх, кхыйола хьайбайн баьцоагlайн продукци шортта хулийтилга.

Кхачан программа чакхйоаккхача белггала моттиг дlалоац къахьегамхой шоай доалахьарча гlонна долча боахамаша. Из кхетадеш а да, хlана аьлча, юртбоахама продукци яккха йиш йолаш вай мехка колхозхой, болхлой, гlулакхерча наьха 34 миллион дезал ба. Хьайбай а баьцоагlай а продукци дикка алсамъяккхара из йоккха торо я.

Нохч - Гlалгlайчене цу тайпара йола торонаш чlоагlа лоархlаме я. Тоъам ба аьлча, 10-ча пятилетке (1976—1980 шерашка) бахача наьха доалахьарча гlонна долча боахамаша пачхьа маьхах лаьрхlача ах миллиард сом гаргга хьайбайн баьцовгlайн продукци енийга. Чакхъяьннача пятилетка алхха тlеххьарча шера къахьегамхой гlонна долча боахамаша еина продукци 112 миллион сом мах болаш яр.

Бахача наьха доалахьарча гlонна долча боахамаша шера лу: 30 эзар тонн гаргга фуъалъяьха, хьажкlаш, 34 эзар тонн гаргга коартол, 45 эзар тонн баьцадаар, 30—35 эзар тонн соми комараши, 24 эзар тонн дулх, 127 эзар тонн шура, 50 миллионага кхоачаш фуаш, 1200 тонн совгlа тха.

Бахача наьха доалахьарча гlонна долча боахамаша цхьайола продукци дукхагlа лу республикерча общественни боахамаша лучул. Иштта, масала, индивидуальни, бешамашкара чуяца коартолаш, республике валови чуэцачарел шозза хlана яц аьнна дукхагlа я, бахача наха пачхьалкхенга йохка шура а общественни боахамаша лучох ах я, хlаьта фуаш — колхозаши совхозаши мел долча коа тlарча оалхазараша яесел лу.

Гlонна дола боахамаш леладеча наха кхоачам баь а ца lеш, кхачан продукташ пачхьалкхенга йохка а вlаштlехьдоал. Хаоттам аьттув боацаш хиннача 1980 шера а гlонна долча боахамаша закупочни маьхах пачхьалкхен плана чотах дехкар: 5 эзар тонн гаргга дулх, кхзал шура, 6 миллион гаргга фуаш, 1400 тонн гаргга тха, 28 эзар тонн баьцадаараш, 30 эзар тонн гаргга сом, комараш, комсаш. Цул совгlа колхозни рынке а дукха продукци ехкар.

Масала, Назрановски районе бахача наха шоай доалахьа хlара шера 10 эзар совгlа бежам леладу. Царел ахалел совгlа дараш детта доахан да. Къахьегамхой доалахьа йолча сомий бешамаша дlалаьцад 1,5 эзар гектар совгlа хьаьна лаьтташ. Назрановски районе бахача ахархоша дикка ноккъостал ду шоай совхозашта юртбоахама продукци йохкара план кхоачашъяра. 1980 шера районерча гражданашнара пачхьалкхено ийцар: 252 тонн дозал дола хьайбаш, 166 тонн шура, 800 эзар фуъ, 51 тонн тха.

Кхы дукхагlа хьайбай а баьцовгlай а продукци йохка йиш йолаш бар баха нах. Бакъда, районе йолча заготовительни организацеша шоай кара доагlар дикзар йолча торонех бизза пайда эцара.

Таханарча дийнахьа республике бахача наха леладу 25 эзар гектар лаьтта. Нааьла хlама доацаш дика лаьттеш да. Царех дукхагlа дараш хиш дехка аьттув болаш да. Алхха сомашен комарашех дlалоац 8 эзар гектар гаргга лаьтта. Бахача наьха доалахьа да 120 эзар бежан, царех 65 эзар детта доахан, 125 эзар жа гаьзарий, 4 эзар гаргга хьакха, эзараш коа тlара оалхазараш, кроликаш, дулх а цlоккий а лу кхыдола зlамига хьайбаш. Уж хьалха кхы а дукхагlа дар. Масала, 1970 шера, республике хlанзарчул кlезигагlа нах болча хана бахача наьха доалахьа 7—8 эзар бежан дукхагlа дар. Иштта дукхагlа дар кхыдола хьайбаш а.

Фу бахьан да тlеххьарча шерашка хьайбаш кlезигдалара? Керттера дар — доакъар ца тоъар. Тоъам болаш яц дaьгlенаш, йол хьокха моттигаш. йоакхо еш хиннаяц бахача наьха доалахьарча хьайбай. Цу гlулакхо къедаьд доалахьа гlонна дола боахамаш, цудухьа кlезигденнад наьха коара хьайбаш а.

Бакъда, цу гlулакха бахьан алхха доакъар ца тоъар да аьлча а нийса хургдац. Укхаза дола кхоачамбоацараш, де дезараш кlоаргга белгалдаьхад бахача наьха доалахьарча гlонна долча боахамашка дукхагlа продукци яккхарах болча КПСС ЦК-ай СССР Министрий Советен соцамо.

Колхозий, совхозий, юрта бахача наьха доалахьара хьайбаши коа тlара оалхазараши кхоабача кооперировани елга да таханарча ден повестка тlа латташ. Цу деша дикка опыт lоаьйй Сунженски районе. «Колхозий, совхозий, бахача наьха доалахьара хьайбаш, хьанхарч, коа тlара оалхазараш, кхабарах йола положени» тlаийцад райисполкомо. Масала, хьайбаш кхабара вlашагlъеллача Нестеровски товариществас шийна тlаийпад хьайбашта доакъар lалашделга, уж кхоабилга, гlонна долча боахамашка совъьяина продукци пачхьалкхента йохкилга. Иштта хьайбаш кхоабилга пайдане да массаиена а — колхоза а колхозхошта а.

Соалка Нестеровски станицерча товарищества вlаштlехьдаьккхд закупочни маьхах пачхьалкхенга 300 тонн гаргга шура, 200 эзар совгlа фуъ дохкилга. Иштта пачхьалкхенга дехкад 400 бежан. «Сунженский» яхача хьайбаш кхоабача боахамо даьккхад 64 центнер бежанеи хьанхарчийн дулх. Бахача наьха доалахьара хьайбаш кхабара доакъар дикагlа lалашду кооперировани йича.

Доакъар lалаш а деш, хьайбаш цхьана кхоаб «Загорский» яхача совхозон гонахьарча юрташка бахача нахея. Пачхьалкхен боахамашта а юрта бахача наьха доалахьарча гlонна долча боахамашта а пайда боала кердa гlулакх республике шерра даржаш латт.

«Гражданий шоай доалахьарча гlонна долча боахамашка юртбоахама продукци дукхагlа яккхара кхы тlа я де дезарех» болча КПСС ЦК-ай СССР Министрий Советен соцамо дlадехар дика гlа кхоачашдара пачхьалкхен статистика органашка, заготовительни организацешка, боахамашка юртбоахама продукташ хьанийрах а уж пачхьалкхен планашца дlа лархlарах а йола инструкцеш дlалхьийтай.

СССР юрта боахамо, заготовкай, финансай министерваша, СССР ЦСУ отта а даь, чlоагlдаьд бахача наьха гlонна долча боахамашка колхозийи совхозийи хьайбаши коа тlара оалхазараши кхабарах а хьайбай продукци хьанийрах а дола типови договораш.

Хьагучча бесса, кооперировани ларде типови договор да. Цо къестаду хьайбаш кхабара а хьайбай продукци хьанияра а дош.

Гlонна дола боахамаш общественни а хlаране къьаста а хьашташ кхоачашдара дика форма я. Цу гlулакхо парте кхачан программа кхоачаш а еш, юртбоахама продукци алсамйоах.

А. ТОЛУБАНОВ,
Нохч - Гlалгlай АССР Статуправлене начальника заместитель.

Жа lуй толамаш

Дикхаш дараш леладеш 33 а йолаш 74 бригада я Шелковской района «Червленский» колхозе жа леладеш. Толаме чакхъьккхай цар жа дикхаш йола бlаьстанара ха. Планагlа хила боагlар 100 lаьхар болаш, хlара бlаь жийна тlехьа 105,3 lаьхар хилийтаб колхозе къахьегамхоша.

Бригадай коллективашта юкъе яьржача социалистически яхье къаьстта доккхий толамаш даьхад боккхагlболча жа lуша Джадаев Султанеи Закаев Алатханеи кулгалдеча жа lуй бригадаша. Планагlа хила безар 104 болаш, хlара шоаш лелабеча бlаь устагlала тlехьа 149 lаьхар хьахилийтаб Джадаева бригадерча жа lуша. Планал совгlа 46 а болаш, 149 lаьхар хlара бlаь устагlала тlехьа хиниаб Закаева бригада а.

* * *

Шовзткъа ахийтта эзар устагlа ба цу колхоза лоацача хана лерга баькха белаш. 19 мае уж ларга арабаьинаб колхозхой. Дукхьал цу цхьан дийнахьа 2250 устагlа лерглаб цар хlараиена тlера 4 килограмм совгlа тха а доаккхаш.

Шовзткъе йиъ бригадерча жа lуша леладу «Шелковский» госплемзавода жа. Дика хьалхедеш латт укх шера даь lоахарий. Доккхий толамаш доахаш къахьег дукхача жа lуй бригадаша. Царна юкъе яьржача социалистически яхье эггара дикагlа хьокхам баьккхаб Социалистически Къахьегама Турпало Эсмухамбетов Наурди Акватовича кулгалдеча жа lуй бригадо. Хlара бlаь жийна тlехьа 141 lаьхар хьалхебу цар, планагlа хила безар 110-и тlаийцача декхарех 125-и болаш. Шоллагlа моттиг яьккхай Джафаров Худже кулгалдеча жа lуша. Цар хlара бlаь устагlана тlехьа 135 lаьхар хилийтаб. Хьинаре къахьег Титов Василе кулгалдеча бригадо а.

Иштта шоай торонех мах хулла дикагlа пайда а эцаш жа lуша дог лазаши бехктокхам хеташи къахьегарах госплемзавода коллективо дика хьокхамаш гойт кердача пятилетка хьалхарча шера а. Планагlа хила боагlар 105 болаш хlара бlаь жийна тlехьа 120,1 lаьхар хулийташ чакхъяьккхай цуъ болхлоша е бlаьсти.

С. ТОВСУЛТАНОВ.

ДОЗАНОЛ ДЕХЬАРА

Политически обозревателя заметкаш

Афганистана керда зама

Хlара мехка историе чу хул замай гlайнаш уттадеш дола даташ. Иштта ди да афгански календара тlа 1357 шера 7 саура: цу дийнахьа — 1978 шера 27 апреле — Кабуле хилар Афганистана доккхийча а зlамигача а халкъаштеи племенаштеи керда зама хьайийлла къаман демократически революци.

Халкъа демократически парте кулгалца дерригача халкъо даьъа а лоацаш Афганистане яь хиниа революци — деспотически феодальни эксплуатацеия, къеза, ший бокъо йоаьнча нийса вlалхара далара, ростовщикий баргалех мукъдалара, цу мехка халкъо дуккхача шерашка лоаттабаьча къоасамах логически хьахнина хlама.

Бlаьстан бай тlа эказаш санна гучаялхад эксплуататех а сага сий доадеча хlамаех а мукъадаьннача керда вахара зlаргаш. Ахархой йиш хиннай шоай лаьтта къахьега, духхьашха профсоюзаш а яь вlашагlхийттача болхлоша кхетадаьд предприятей дай шоаш хилар, бераштеи кагирхоштеи хьабийллаб знанешка бода никъ.

Революца боккъонца къаман хиларех а цо мехка дахача халкъайи племенайи ди, обычеш, традицеш лоархlаш хиларах а тийшача, цуи байрамхашта кlал эттар дина хьалхалаттаргийн интеллигенцеи вилалаш, ремесленникаш, базархойи, патриотически уйлаш йола буржуази, дукхха а дукхагlа йолча племенашта керте латтараш.

Чакхйоалаш латт мехка дерригa патриотически низаш вlашагlтохаш йола къаман даймехка фронт хьалра процесс, цу гlулакха тlаберзабаьба Бабрак Кармаль керте а латташ болча Афганистана Халкъа-демократически парте, Революционни совета, республика правительства кулгалхоша беш бола берригa болх.

Чаккхаьнеча шера 135 ди даьккхад укх мутlерий история Афганистане. Шийнад революционни хуалацамаш мишта чакхдуьл а революце мостагlашта дуккьала халкъо майра лоаттабу къовсам. Боккъонца бола халкъа къовсам бар шийнар, хlана аьлча, дуккхагlа а дайнад сона тlемаша ремесланца вlалла гlулакх а лоаман довнъех тlех а бувлаш инструменташ е книжкаш lо а дехке автоматаш бе ехкаш лоаман довнех тlех а бувлаш лоалахарча мехкашкара хьачуухача мостагlашта дукхьала латара, шоай халкъ, шоай революци лораяра, лоамашка гlолла урагlъухаш.

Моллагlча революце ба мостагlий. Къонача афгански республикана дукхьала дlа а ца хьувш бу империализма, гегемонизма, реакце эггара баьдегlа долча низаша хьал а лоацаш беш бола тlом. Цу гlулакха шоай низаш вlашагlтехад США Центральни разведывательни управлене, Пекина специальни службаша, Пакистана реакционни гlозараша, антиафгански альянс хьа а еш. Царех дlакхийттав Анвар Садати Маргарет Тетчери, массехк lарбий мехка режимаш, ФРГ ХДС/ХСС кулгалхой. Хала да, нагахьа санна афгански правительства дехарагlа Советски Союзо даь тlема гlо а чулоацаш дола массе оагlорахьара гlо даьдецаре, афгански революцена тlаоттаргхиннача кхерамий сурт хьалхашка оттаде а. Афганистано хиннарг оборона [illegible] нах пайда эцна, суверенни блокех дlандаттане [illegible] мохк болаш а юсаш.

Цу хана деиз Малхбузен массови информаце ерригача средствашка йоаркхир массов табаген [illegible] хlанзалла бlаргайовза йола антиафгански советски пропагандистски камлани. Гуччахьяра харцдарийн сов гоьнача дезинформацин [illegible] эфире, тlаьхьар газетийн журналийн оагlон тlа. Араьяала йолалехьар пачхьалхалхан дентелий дукхха мостагlачи гlехьарех провокационни заявленеш. Малхбузехьарча пропагандо хьадаь «афгански доша» багара lо ца дуллаш дийцар дукхкача дунен халкъашта юкъерча а региональни а форумашка, цунна дуьладенна яйна яь реальни демагогически заявленеш. Цу дерригене де лерхlаш хилар цаl дар: Афганистана чурча гlулакхашта юкъегlертаргa дlаходахьар, 1980 шера 14 мае ДРА правительства яьча регионе политически урегулировани ярах йолча конструктивни предложенешта игнорировани яр.

Хана хьахьувех, империализман реакци низашта цу тайпара йола урегулировани эшаш ца хилар, цунна тешал ду, масала, афгански контрреволюционераштa гераз лоаттаде лаьрхlа шоаш хилар кхайкадеш США президента Рональд Рейгана яьча заявлене. Шийтара хьадагалаьнча «афгански дешах» Пакистана территоре тlа тlема базаш кхкара цу меддах антисоветски плацдарм а. Персидски залива жандарм а яра чулоацаш йола ший гаьнна лаьца lоаршуа дола стратегически планаш кхоачашъяра пайда эца гlерташ я Вашингтона керда администраци.

Каст-каста оал Афганистанах «бlаьшеревнаш вlаштlехьювла моттиг» аьле, хlаьта из нийса лаьрхlа мегаргдолаш а да, нагахьа санна мехка вахаре къаьнадари къонадари вlаши чоавлдуьлар мел човлхане да а дlадоалац латтача дьалхарча низмах юхедисараштеи хlанз долаш дагаштеи юкъерча къовсама ирал а теркалйича. Контрреволюцена керте латтараш юкъе мя вий, масала, дина гlулакхий профессор Б. Рабба инженер П. Хекматьяри.

«Афганистанерча цхьан мердача школа парташ тlе дагlа бераш — дlаду воааш волча палестински поэта Муин Весу. — Цlаьхха чу а лийлхе шоай цlеша диза гlулакхаш де йолалу товраши шалташи а йолаш йола гиенай ордииг, — дlаду цо дlахо. — Варвараша товраши шалташи а еттаиц дlатедер дешархой цlелгаш... Цхьадола бераш кхетам чура дуал, низаш лоа ца луш, цхьадараш довда гlорт, амма адама сибатехьа долча оакхарех цхьанне хьалувц, кулг лена дlагlа а тоlадий тур теxе дlадохийт». Уж поэта дагалаьца хlежаш дац. Уж факташ я.

Газаца дешархой боебари лецешка хих доххьаж тохари. Кусини яхача кишлакерча бандиташца латаш венача молла Нусрулла Тутахейла цlеношка чулелхар, автомобилашта чура сий а дайна тlаге lаеш йийтта топаш, школаш йоагаяр, Мазари — Шерифера зерат эккхийтар — уж дерригаш а со Афганистане хиннача деношка даьзуламаш да. Со хиннав лийцача бандитий дешаш дийцача процессашка, бlаргайнев церга хьадаьхача США, Китае, Пакистане, Египте, Израиле, Великобритане даьча герзий арсеналаш. Уж хьадаьхад госпожас Тэтчера дукхьал укх деношка «боккъонца бола, паргlато бахьан латаш бола къовсамхой» бо хьахашараша.

Хlара халкъа дага латт ше даь революционни гlулакхаш: французашта — Бастили хьаьацар, советски наха — Зимни дворецa яь штурм, афганцашта — Арканa, диктатора Мохаммед Дауда хинача Кабулерча резиденцие яь танкови атака, — из хьй хиладзу шу 1978 шера 27 апреле (1357 шера 7 саура).

Владимир НАКАРЯКОВ. (АПН).

Калейдоскоп

БИОРИТМАШИ ПРОИЗВОДСТВОИ

Мишта кlезигъярвья производстве хуле аварешк хатараши? Из проблема къоастаярa биоритмай теорега кхайна лаьрхlар Румыне эггара йоккхагlа йолча Галацки металлургически предприяте. Предприяте къахьегам лорабара отдело специализированни lилманоккама институтаца цхьана ЭВМ гlонца лаьрхlар балха болча эзараш наьха биоритмаш. «Хьалхарча аргlанна, — йоах къахьегам лорабара отдела начальника инженера Георге Морару, — биоритмограммаш оттайнр домениш пешкашта юхе, прокатни станашка, запасной оатхалий коксохимически цехе, коксохимически заводе, вецта аьлча ЧП дукхагlа хулча моттигашка балхаш дерий».

Цу балхах хьахиннача даниеех пайда ийбу балха график оттаеш. Металлургаш дуцалга а йоацаш балхах мукъа бут царна «критически» долча деношка, сага физически, эмоциональни, интеллектуальни тонус лохъенна моттиг нийсъелча.

Экспериментах хьахиннар дика да, хlаьта шу доладелча дениз дукхача наха юкъейоалаьй комбинате из къахьегама кхерамале лаккъяра хlанзарча дакара метод. Хlаьта дукха ха йоацаш хоам бир румынски прессо Бухареста автобусни паркех цхьанне биоритмограмм толамца юкъейоалаьа хиларах.

Вячеслав САМОШКИН, АПН соб. корр.

●

АЛЬПЕХ ДЬАККХА 1000 ТУННЕЛЬ

Барзl шу йийшар Швейцарски Альпешкарча Фурка яхача дукъах чакхъяьккха дунен тlа эггара йlаьхагlа йола — 15,4 километр туннель яккхара. Цунах хургда Фурка — Оберальп яхача машинашка гаьна дакъа. Хlанзалца лоа докха дехнари чутехкари бахьан долаш духхьал 4,5 бетта мара болх бецар цо шера. Хlанзчул тlехьагlа бlарччача шера бе йиш я цун болх.

Из гlирс хьалбаргъ дlадахад 155 миллион доллар, юххьанцарча сметах лаьрхlа хинначул диазза дукхагlа.

Специалисташа белгалдоаххача бесса, тlеххьарча 200 шера Альпаш тlа даьча гlирсашта юкъе эггара чlоагlагlа нах раьза болчарех цаl я керда туннель.

(АПН).

Дунен тайп - тайпарча районашка тlема психоз дlахо михьара йоахаш я американски администраци. Вашингтоно хьанхайкадаьд США правительствас Саудовски Аравена «АВАКС» электронни наблюдении управлении яра кердагlа долча системаца кийчча 5 самолет а, хlаьта Эр-Рияда хьалхагlа ехаш хинна «Ф-15» яха 60 истребитель - бомбардировщик эгрхальха тоа а ергъа ааьна. Цу тайпара бахьа бартаца Вашингтон гlерт гаргарча малхбоалерча регионна цу дукха массаракхача долча королевскарча американски «жандарма» лоархlам дlахlоттабе.

СУРТА ТlА: «АВАКС» яхача системаца кийчча самолет.

АП—ТАСС телефото.

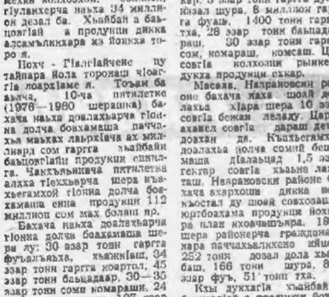

Грозненски бьта Цlагlа вахальцнаш болаш болх беш ба Наралиева Раузани Цукаева Зулпаи. Шаьнке а вешаш шоай гlулакха дика массе ба, хаддаьза тlехкхоачашдеш цар шоай балха нормаш. Раузани Зулпаи хьинаре дакъа лоацаш а бу товарищий общественни вахаре.

СУРТА ТlА: Р. Наралиева и З. Цукаева.

З. БАТЧАЕВА сурт.

ХЬЕХАРХО

Саг... Цо дlахьоча наьхьага, цо лелабеча гlулавкхага, цун карагlдаьа а ч а ч у н г а хьежие вовзаш а, сий долаш а хух. Хlаьта хоьш да хьехархо яха дош хьехаеча, да е нана яха дош хьехаеча санна хоза хетнага, хlана аьлча, хьехархо ва эггара хьалха къайлечош, цун хоза йоазийтар, бакъдар харцалчух къаьстанча lомавер, дагалатта дика уйлаш кхоачаш [illegible] дер.

Зlамига а воккха а саг хургвац Сурхохlа № 2 йолча школа хьехархо Аушев Юнуза Сали вовзиа а, цун сий а да.

1966 шера Нохч - Гlалгlай пединститута математически факультет тlехдоха чакхъьякхе, Сурхотlарча юкъерча школе хьехархо волаш балха воагlа из. Цу хана юртаншкарча школашка тоъаш баьцар математикаш, цунда юазанеи дукха халонаш нийслора. Юкхьярчча кхоанча хьехархочун белхаца хула гlалагаш ца да хьож Аушев.

Кхоьтта шера [illegible]

къаьнкхай Аушева кулгалдеш йола илх выпускнии класс. Дика дешарца, школа общественни вахаре хьинаре дакъа лапарца белгала хулар цо кулгалдеш йола классаш.

Тахан вай мехка тайп-тайпарча моттигашка дешаш а, болх беш а ба цо хьийха дешархой. [illegible] Юртбоахама институт [illegible] Евлоев lиса, Долгиев lумар, Баргоев Хьава педучилище яьккха [illegible] цхьана болх беш я. Иштта медицински училище чакхъяьккха Нальгиева Хьавас [illegible].

1971 шера дар из. Выпускной класса кулгалдеш вар Аушев. Комсомольцаш кlезига бар классе. Ший класс дуккхьал комсомольски класс е лаьрхlар кулгалхочо. Дешархошка дага ваьннача тlехьагlа, ерргга класс — цхьан дийнахьа комсомола мугlарашка дlаяттар. Цу тайпара масалаш дукха доаладе йиш я цо болх беча [illegible] шера.

1975 шера — Сурхотlарча юкъерча школа завучал хьо наву Юнуза Сали. Ший болх дика ховш, хьехархоща lимерза, коллектив цхьа дезал санна вlашказаш дlахьу цо ший болх.

1978 шера хьаьлл вера школа. Математика хьехаш болх хьехархой тоъаш боацила хайча, цига болх бода из. Ший болх барал совгlа Аушева гlо - юкъйолча балхах къонача хьехархошта [illegible]. Хlанз цу школе директор ва из.

Хьехархочун иразз — цо хьийхача дешархой моттиг хьалхар [illegible] тlа уж дlабахар да. Из иразз долаш а Аушев Юнуза Сали. [illegible]

С. АРЧАКОВ, хьехархо.

Спорт

НИИСХАЛ ЯЬККХАР

Советски Союзе хьалхара моттиг яккхар дукха кагирхошта юкъе кӀалтохаргах классически латар хилар Ленинграде. Цигга летар грозненски динамовец А. Лимаев (дозала категори — 74 килограммага кхоьчаш). ЧӀоагӀа яхье баьнвача хьалашка финале чуьвала мегар вежараша С.-А., С.-С. АбдулаевгӀар Iомававьчоа. Цигга духьала эттар из белорусски атлета А. Казовскена. Ханна кьона бале а, хьалхагӀа денз церг йоаллаш бар уж шоайла спортивни яхьашка. Ши шу хьалхагӀа а тӀехьа кагийча наха юкъе СССР чемпиона цӀи яккхар духьа тоссавеннавар уж шиъ шоайла. Цу хана грозненец теннавар, хӀаьта хӀанз спортивни аьттув цуьнца къовсавеннавачун бьлар.

Вежараша АбдулаевгӀар Iомаваь вож — Р. Заурбеков — чемпионате виълагӀа хи...

КХОЗЛАГIА ТОХАБЕЛАР СТУДЕНТАШ

«Буревестник» ДСО Российски Совета ахканарча Спартакиада зачете гӀоргйолаш футболах зональни турнир хилар Грозне. Цигга дакъа лаьцар вуьий спортивни клубий коллективаша. Нохч - ГӀалгӀайчен столице яхье ьнна яр Майкопски пединститута, Воронежски строительни институте, нхьчахьара командаш — ерригаш а 6 команда. Вай республика студентий сий даккха эттаир, дӀахаа шерашка а санна, Л. Н. Толстой цӀерагӀча ЧИГУ физкоспитане факультетерча студентех вӀашагӀъелла команда.

Ерригa а лаьрхӀача вӀашагӀа массаза кхет счет 15:1 а йолаш котбуллярах июль бетта юкхье дӀайолалургйолаш йолча финале баьлар ЧИГУ студенташ.

ГОВЗАЛГЕИ МАЬКАРЛОНГЕИ ХЬАЖАР

«Бенои» яхача турбазе 5-гӀа традиционни слет хилар Нохч - ГӀалгӀайчен туристий-спартакиаций. Цигга дакъа лаьцар 25 мӀаьча наьхен 12 кхалнаьхен командаша — ерриге а 220 саго. Туристаш яхье баьнкабар лоамнийка гӀоллен гӀашя еча туризма говзаль, дакъа лоацаш хилар художественни самодеятельностага, пешцерча непайоазонга, спортивни формаген экипировкаген хьажарашка.

Кхалнаха юкъе хьалхара кхо моттиг лаьцар гормолкомбината, «Автоспецоборудова и е» яхача завода, швейни производственни объединене командаша. МӀача наьха командашта юкъе хьалхара кхоъ ераш я: «Автоспецоборудование» яха завод, «Горпищеторг», ВОС республикански правлени.

Зачет бӀарчча хьаяйцача теян а р а ш ВОС-а, «Автоспецоборудование» яхача завода, «Горпищеторг» викалаш бар.

МЕХКДАЬТТАХОЙ ЦIЕЯ СИИНА

Мехкдаьттан газовни промышленноста болхлой профсоюза обкома Спартакиаде зачет яра истола тӀарча теннисах йолаенна хинна яхьаш чакхъяьнна. Соахка а санна котало яьнихар Промысловая геофизика лаьрххӀа, конструкторско - технологически бюро команда (СКТБПГ), шоллагӀча моттиге нийсбелар «СевКавНИПИнефть» яхача Iилматохкама института спортсменаш, кхоалагӀча моттиге — Старогрозненски УВР викалаш.

Спорта ши тайпа — тоаш кхувсари истола тӀара теннисе — хӀанз чакхдаьнна даьннад. Спартакиаде хӀанзарчоа хьалха я 1980 шера командай юкъара кубок яьнка СКТБПГ физкультура коллектив.

ДӀахо а шоай низ гойта безаш ба спортсменаш — мехкдаьттахой наьж деча, волейболах ловзача, ГТО многоборье, футболах ловзачи. ХӀаьта сентябре — мехкдаьттан газовни промышленноста болхлой Дийнахье — спортивни цӀей хургда. Спартакиада итогаш а цига ергья.

А. ЮНУСОВ.

ТАХАН—ПОГРАНИЧНИКА ДИ

СССР Малхбузен доазув. Цӏеча Вайракха ордена пограничнин округа Н-ски застава бӀухоша, бӀухой Iалаьмате дика традицеш дӀахо а хьош, шоай тӀема говзал лакхъю, масса хана фийла болаш лораду советски Даймехка доазонаш.

СУРТА ТIА: тӀехдинача отделене командир сержант Трухан Владимир.

И. СВЕРИДА сурт. ТАСС фотехроника.

ЛОРА ХЬЕХАМАШ

КИЗГА ОТТАДАЙТАР ПАЙДАНЕ ДА

Бахача наха лазар дий хьожаро лазараш гучадахаре, долте, ханнахьа дарба дарак цамогаш хинизраш бераьбарая дика аьттув боаних.

Ма чӀоагӀа уйлах вох медицински хьажар долаш лоро дага а доацаш туберкулезах цамогаш хинлав хьо, цу духьа йIаьххача хана дарба дейта дезаргда хьа аьнна саг. ДукхагӀча даькъе шоай пхьаьнаш овлангара хувца езаш хул пехкий туберкулез гучадаьнна нах. КIезига моттигаш хилац отпускагӀа па водаш саца везаш, саг йоалаелга (маьре гӀолга) тӀехьадаккха дезаш, балхара дӀавала везаш, лоацца аьлча, оахара хьисап хувца дезаш. ЧӀоагӀа новкъа хул цамагар гучадалар духхьал шоаш шоай унахцӀенон йоаккхо па яр бахьан долаш из лазар хиннача наха.

Мишта лоравала йиш я цу лазарах?

Цу хаттара жоп далара дувда дезаргда сага сие цамогаш вий а ца хоаш, цун дегӀах летача лазарах е лазара къайлагӀча формах. Кхийттача хана къайлагӀа форма йолаш хул туберкулез, пехкашта хула рак, дега хула лазар. Гуча ца доалаш дукха ха йоаккх цу лазараша.

Юххьанца лазар кхийттача хана цхьоккха хӀама лазаш хилац, лорашка ахац, хӀаьта лазар тӀа-тӀа совдувлаш, организме шерра хувцамаш деш доаллаш хул цу хана. Бакъда, юкъ-юкъе теркалду саго ше сиха эгӀазъаха, дорхвала валар, наб дика ца яр, цкъаза дегӀа низ бохаш хилар. ТӀаккха цунна хет ший дегӀ лертӀа ца хилара бахьан балха тӀа кIаьдвалар, цӀагӀа кхоачамбоацараш хилар да аьнна. ХӀаьта цхьабараша-м кхы а упааргӀа йола симптомаш а теркалъяц — дуача хӀамалца безам ца хилар, гӀелвалар, хьацар дувлар, наьнка тӀа лазар лелхар, дог сих-сиха деттадалар, кхайкавар. Уж ерригга белгалонаш духхьал туберкулеза хинна Iеш яц, е уж гучаьнна аьна туберкулез да ала йиш йолаш а дац. Царех цхьайола белгалонаш-м бокъонца хила а тарлу кIаьдвалар е кхыча лазара белгалонаш. Саг дегӀ дика доацаш хилара бахьан гучадоаккха лургдац чӀоагӀа теркам тӀабакъийта, квалифицированни обследовани йича мара. Цудуха геттара бакъахьа хургдар вах лорага мехулла хьалхагӀа бахьар. МоллагӀча лазара дарба де аттатӀа а да настагӀа дӀа а доал. нагахьа синна хинахьа на гучадаьлча.

Духхьал дага а доацаш, масала, санаторе, салоӀача цӀагӀа водаш е балха водаш лораш хьежача гучадувлаш хул цхьаболча наха хинна кера чура лазараш. Цу гӀулехкаца дувзадена дагадеха да беррига бахача наха наьхха гома чурча органашта, нера обследованеш елга. Хьайир кIеззигача хана дукхача наьха наьхха гомий чурча органашта обследовани е йиш хулийташ йола аппарат. Цу аппаратах флюорограф оал, хӀаьта пайда эцара методах флюорографи оал.

Цу методагӀа хӀара исследовани еш вокха сага наьхха гома чурча органий сурт секундаш дукха а кIеззигаIа йолча хана доаних. Цу методах доалла къаьстта дикадар ер да: лазар хьа ма хиллинге а гучадоаккх, сага ше цамогаш вий а хелехьа; юкъдус документ — цун сурт, из е хьалхагӀа, е тӀехьагӀа даьхача суртаца нийсде йиш я, цо еш йола рентгеновски облучени геттара кIезига я, цхьаккха зе дергдоацаш.

Цхьаболча наха дувцаш да, шер-шера, хӀаьта цхьайола профессеш ераш шера шозза флюорографически обследованеш яр организмана зене да яхаш. Из нийса дац! Шийна унахцӀено миштай хьажийта декхарийла ва хӀарвер: лазар дий-хьогӀ сона аьнна шек вар а ше вӀалла цамогаш ца хетар а. ХӀаьта а цхьабараша тигац флюорографи нийта баха. Из цхьаккха доацар да! Зе цхьаккха а дерг мичад цо, хӀаьта пайда цунах кIезига баргбац.

Цунца дувзадена дарба дайта поликлиникe ухараша могадеш да наьхха гома флюорографически обследоваш йитилга, хӀаьта корта бохабу малараш дукха мелача, язвени лазарах, диабетах, бронхитах, пневмонех, кхыча лазарех цамогаш бараша шера шозза йиталга а.

Миллионаш болча наьха унахцӀенонца цу тайпара тӀахьожам лоеттабар — ракех, туберкулезах, кхыча лазарех цамогаш хила тарлуш хилар гучадаккхара средство.

ХӀанз хайна да, ха нха бола нах хьалха лерхIаш хиннача дукха а сихагӀа туберкулезах цамогаш хулаш хилар, хӀаьта царгара лазар цIен кхыча дезалхошка, къаьстта а царна гӀулакх деча берашка дӀадоалаш хилар.

Массане а дагакхаба деза наьхха гома чура гучадалаза дола лазараш, эггара хьалха пехкашта хула туберкулез, раки, гучадоаха цаI мара йоаца метод рентгенофлюорографи хилар.

Диц ма далийталаш! Шун унахцIено шун шоай бе йоалл. ХIаман уйла еш вола хIара саг декхарийла ва профилактически хьажарашка шо иха ца Iеш, цу бонихача доархIамеча паччахьалкхен мероприятех боала пайда ший цIен дезалхошта, лоалахошта, шийна гIулакхе бераш та, новкъосташта дIабоалийта.

А. ШТАДЛИН, рентгенолог.

ИРАЗ—ДЕРРИГАЧА БЕРАШТА!

Бераш вай кхоане я, хӀаьта вайх тийша да царех баьхьара нах бар.

Бераш лорадара проблема дерригача прогрессивни адамашта а дагадоаллаш тӀаьна да.

1949 шера Москве дииначa кхалнаьха дунен халкъашта юкъерча демократически федераце Совета сессе йешена тӀаийцар шер - шера 1 июне бераш лорадара Ди белгалдоахалда аьнна.

1950 шера чиндаьлар хьалхара Дунен халкъашта юкъера бераш лорадара ди. Из хилар 51 мехка. Цу хана денз тӀехьа-тӀехьагӀа дукхагӀа хила даьлар из ди дездду мехкаш.

Вай мехка къаьстта йоакхо ю берий. Къона Советски республика хьахиннача хьалхарча деношка денз чакхдаха доладир вай мехка империалистически а граждански а тӀемаш хьалтача шерашка дай-новкъой бoацаш, чудаха моттиг йоацаш дисa эзараш бераш Iалашдара тӀадерзадаь гӀулакхаш. ЧIоагӀа къовсам болабелар хьожаш саг воаца бераш ца хилийтара. Цу гӀулакха гӀо дир филателе а. 30-ча шерашка арахецар почтови маркаш, царех хьахинача ахчах цхьадола дакъа берий цӀеношн, школаш, коммунаш хьалъярга дӀаухьйтар. Цу тайпарча маркий тӀехьхьара серия араьлар 1929 шера. Хьажа саг воаца бераш дӀадаьлар.

Советий Мехка берий деша чIоагӀа теркам тIабохийт филателе. Цхьан статья тӀа дийца а варгвоацаш шера я из тема. Почтови маркаш тӀа дувц мерда вахар хьадеча дакъа лоацача пионерехи школьникех, коллективизаци хиннача хана (Павлик Морозов), Сийлахь-боккхача Даймехка тӀема шерашка (Марат Казей, Валя Котик, Зина Портнова, Леня Голиков) цар гойтача турпалча гӀуламех, кьона барий спортивни яхьех, творчествах. КIезига почтови маркаш яц ладирхоша, фильмаш нadaьраша, баснеш язьяьраша шоай произведенеш тӀа гойтача берий художественни образашта хетаь я.

Дунен дерригача мехкашна берашта хетаь дукха маркаш арахийцар 1979 шера, дунен халкъашта юкъерча берий шера. Пионерски организаци хьахиннача денн дунен халкъашта юкъера берий Денсен хетаьча шоай коллективни коллекцеш тӀа чарнай меттаца дувц вай бераша царех.

Укх шера 15 мае денз хьахоахаш я коллекци «Союзпечата» «Глобус» яхача тика чу.

П. МИНАЕВ.

Редактор **Т. А. ТЕБОЕВ.**

Цар сийле цӀаккха а йоргьац

МагIалбик бахьан лийтав из

МагIалбик бахьан долаш лаьтта тIом сецача дийнахьа денз тхьаь берайтта шу даьнад...

Шераш дӀаахарагӀа йоргьяц вай город бахьан долаш лаьттача лирача тIем тӀа бӀухошен командирашен яьккха сийле. Кавказ лорешаш лаьттача тIема сийрдагӀа йола оагIув а хиина юкъебахеб Грозненски лостаме Закавказски фронта бIуп къулбаседехьарча группо бехь тIом.

1942 шера сентябрь. Цу ханале Iалаьмате чIоагIа кхохкаденнадар Къулбаседа Кавказера хьал. Советски бIуво Кавказски ловзий Керттерча дукъа малхбузехьарча даькъа тIа а Iаьрмача фордагахьа долхача лостамашкахьа а ца кхоачийташ соцаш хиинача моастагIчо доккхий низаш тIадерзадаьдар Грозненски лостама. Укхаза тIом беш хиннад 40-гIа танкови корпус, юкъе йолаш дола Клейста 1-гIа танкови эскар. Цунна юкъе хинний бархI дивизи: кхоъ (3-гIа, 13-гIа, 23-гIа) танкови цаI (16-гIа) моторизованни, кхоъ (III-гIа, 370-гIа, 430-гIа) гIашлой, цаI румыний горнострелкови, «СС» «Мертвая голова» яхача дивизена юкъера «Бранденбург» яха къаьстта полк, «СС» «Викинг» яха моторизованни дивизи, хIаьта шитта 52-гIа армейски корпус.

Гуш жадарра, моастагIа низ болаш а Грозне мехкдаьттанa тIаккхачар кхераш болаш а хиннав. Теркан тIаозаш да Ф. Гальдера — 1-ча немецки танкови эскара дневникова йоазош. Цо белгалдаьд: «Къулбехьара Кавказ лорадир дукха Тийрка йисте группа вIашагIйоллаш моастагIа волга гуш да... Вакура Грознегахьа керда низаш тIаувзаш воалл из...»

Инарал гIалатваьнна хиннавац. Лакхехьарча Главнокомандоване Ставко вай 9-ча эскара оборонии низ чIоагIбир духье Закавказьерен Дагестанерен хьатIаозийтай 10-гIеи 11-гIеи гвардейски стрелкови корпусаши 11 къаьст-къаьста стрелкови бригадаши, царна юкъе 57-гIа бригада а йолаш.

Письмо денад музее. Письмо автор — 57-ча стрелкови бригада эпсар, МагIалбик лораеш лаьттарех цаI — А. С. Ивкин.

Анатолий Степановича тхога язду: Хетаргахьа, со, хIанз дийна бисача кIезига мара боацарехи 1942 шера гуйран бирсача деношка шун город лорвеш тIом баьрехи цаI ва. Хано тахьа доах вай дIадахача тIема шераш. Цхьабакъда, тхона, цу тIем тIа юкъарчал доаьаш дакъа лаьцача ветеранашта, хана йоахало дицергдац цу деной гIулакхаш. Со дог тийша ва: шераш дIаухаргда, дукха хIамаш дицдела а тарлу, хIана аьлча, хано шаьрду тIема унзара саккхаташ. Цхьан хана окоп хиннача хIанз доню ка баькха кIа латт, цхьан хана доггт лаьттача керда гIирсаш урагIдахад, низа теха бешамаш латт. Цхьабакъда, шераш мел дукха дIааххарагIа, цIаккха а дег чура дIаяргьяц новкъостий дегай йоахал, вай вахар бахьан долаш шоай вахар дIадаеннарех йола уйла. Дунен тIа ме йоаккхача хана бицлургбац Сийлахь-боккхача Даймехка тIема лирача доеашка лийгараш».

19 шу даьнна мара хиннавац Анатолий Степанович нехотни училища лоацъяь курсаш цо чакхъяьхача хана. 41-ча шера гураьха Москвана юкхе лаьттача тIем тIа сапер волаш аз дакъа лаьцадале а, — язду цо, — укхаза, МагIалбике лаьттача тIем тIа эскара чин а долаш минометни взвода командир вар со.

МоастагIа ший низ малкхоатча тIагIерташ вар мехкдаьттанa тIакхача дагахьа. Оаха дина кхетадора из тхоай рубежех чакхвалийта йиш йоацилга. Унзара ха яр из. Уйла йича: сахьата ннкъ балла мара Москвана гаьна воацаш латтар немце. блокадени юкъесрвьяь яр Ленинград, йоагаш латтар то баь йола Сталинград. Ростови Краснодари гаьнна немцашкахьа яр. ТIехь-тIехьа дукхагIа малхбоаленгахьа тeIар бада. Унзара, дот тохадолийташ да яр, хIаьта а дего тIакцадар моастагIчунга тхо кагдулургда яха уйла. Тхо духьала лоатталургда йоахар дего...

МагIалбина къулбехьен оагIорахьа оборона лаьцар оаха. Минометни батареяш хьажинiий кхай тIа, тeIача жетте оттайир. Деноа дIайха ухар. Со вахача жетте сентябрь боаш хаддаза догIаш делх, хIаьта укхаза сиха яр. Бакъда, сихало йийкха я ала йиш йоацаш тхона тIагIолла унтIаш лелар немций бомбардировщикаш. МоастагIчунна дага хиннар — Грозне нефтехранилищашта бомбаш еттилга. ЦIаьхха а кхы цIаькха а ала бувлача бомбах етте тIайоагIар уж. Города йистера тхона дов деш немецки танкаш яр. ТIема кхоачам кIезига хиларах оаха наггахьа миномет кхоссар мара кхы хIама дацар патронаш кхоир духьа. Тапкашта духьала тIом бу артиллери бригадe йоацаш яр. Гранаташи тхо тхоаш а. кхераш хиина «КС» яха пушкаш мара яцар тхога. Царех пхо е бомба герг кийттача — хьийна моге кIалхара вартвар-их хьо, на воалалой — ваьга ваьннавар...

Цхьа гIа ший рубежашцара тIехьашка аланар тха 57-гIаьр мел чIоагIа моастагIа тIагIортерах. Бакъда, октябрь боаш тIехьашка даьлар тхо. Орджоникидзена гонахьара хьал кхохкадалар дар цун бахьан. Из город яккха дагахьа тIатеIаш вар моастагIа. Бакъда, ка аланзор. Вай бIуво йиттача хIамаш тIехьашка кхайсар фашистски гIаьрахой. Цига а МагIалбике а тIом дина борах ЦIеча Байракха орден елар тха 57-ча къаьсттача стрелкови бригадаца.

Деза новкъостий, магIалбикахой, фашизм эша а яь Сийлахь-Йоккха Котало лаьккхача дийнахьа са безам ба мо унзара ха шоана дагайохийта. ЦIаккха а йицъяллийта мегаргйоацаш ха я из. Шун город бахьан долаш баьча тIем тIа шоай синош дIадениад зазараш болча бIухошен командирашен. Дукха цIий Iодахад хIанз шо дахача, оаш «Iаьржа дошув» доахача, комсаш кхьйола культураш кхееча лаьтта. Биц ца болийташ дагакхабе уж!

Дукха гIа баьхаб Анатолий Степановичa тIема наькъашка гIолла. Еррига Къулбаседа Кавказ мукъайоакхача дакъа лаьцад цо. Чов хиннай. Гiордаьннача 18-ча эскарца а волаш тIом баьб. 1-ча гвардейски эскарца а волаш Украина мукъайоакхаш хиннав батальона командир а волаш. Карпаташка цIаькха а хала чов хиннай.

Са новкъостий дукха дайгар, — йоах Анатолий Степановичa, — Коталон ди хьатIаотталехьа, хIаьта цу денга кхачачалца тIом бе са а вIаштIехьдалавар. Цхьабакъда, унх дунен тIа эгара доккхагIдола гIулакх айса даьрг лоархIаш ва со. — Фашизм эша а яь яьккхача коталонах са а доалл кхьа дакъа.

Тахьа итт шу соагIа ха я А. С. Ивкин Октябрьски революце ордeн лелаеча Ногинскен заводе слесарий бригадираьла болх беш вола. Из пропагандист ва, наст-каста къамаьл ду цо кагирхоила хьалхашка. Хоза а хеташ белгалдаккха дог доагIа Анатолий Степанович Ивкин вай халкъа тIем тIа а къахьегаме а каратIаувлача доккхийча хIамай доакъашхо хилар. Сийлахь-боккхача Даймехка тIемен къахьегамен ветеран, дукхача правительственни совгIатий кавалер вола А. С. Ивкин дIахо а сийлахьа вахта нйца вода кхуви йоагIача тIехьенна тIема-патриотически хьехам балара гIулакха.

Б. ЧЕРБИЖЕВ, г. МагIалбика халкъа музеи заведующа.

ТЕЛЕВИДЕНИ

28 МАЙ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Хаъ».
8.40 — Iуйранара гимнастика.
9.05 — «Паччахьалкхен доазув» яха телевизионни дукхая серийни художественни фильм. «21-ча шера машара дакъ» яха шоллагIа фильм. Хьалхара сери.
10.10 — Малера вокх Ерригроссийски конкурса лауреата А. Лотишвилис.
10.30 — «БIаргагушдар — тема хьалхар».
11.20 — Кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — «Пограничника Денга долча телевизионни документальни фильмий программа.
15.45 — «Горизонт». Ленинградера передача.
16.45 — «Эрсий къамаьла».
17.15 — «КПСС XXVI съезда сацамаш кхоачашдергда».
17.30 — «Хоза а бIаьсте». Концерт.
18.00 — Миланоний ленински университет. «Коммунизм гIулакхашца кхетаиша вах адебар».
18.30 — «ХIара сурта тIа малх ба».
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «Мехка кхаьнех».
19.15 — «ДоттагIаш дола дезал цхьана».
19.45 — Тахан пограничника Ди да.
19.55 — «Паччахьалкхен доазув» яха телевизионни дукхая серийни художественни фильм. «21-ча шера машара дакъ» яха шоллагIа фильм. ШоллагIа сери.
21.00 — «Хаъ».
21.35 — Пограничника Дийна зевнаь концерт. Паччахьалкхен Центральни концертни залера передача.
23.35 — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачий программа.
8.05 — «Вай сопий бем».
8.35 — ХIанзарча советски драматургe къахьегамо саг.
9.35 — Эрсий искусство.
10.05 — Испански меттала вцаьнн де.
10.35 — А. Островский. «Бесприданница» яха пьесах йола довзийтам.
11.35 — «Спортивни класс».
12.05 — Студентийна-заочникашта. Лакхьара математика. 2-гIа курс.
13.20, 16.00 — «Хьехархочунна — аьаний урок».
14.30 — Подготовительни отделений лаьдуагIорхошта. Математика. Хоьдаш беш йола передача.
14.50 — «Зудам» яхача художественни фильма шоллагIа сери. ШоллагIа дакъа.
17.05 — «Мозолзи а мотылагIа» (гIалгIай меттала).
17.30 — Киножурнал.
17.35 — «Телезу» (нохчий меттала).
17.45 — Фильм-реклама.
17.50 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла».
18.10 — «Из массанена а оаш да» яха фильм.
18.15 — Къаьнаьр де тIаккъа. «Массанел дезаг» яха фильм. Киноперадача.
19.00 — Мурадалова цIерагIча Нохч - ГIалгIай драматически театра «Месарий бунт» яха спектакль (нохчий меттала).
20.00 — «Вибси даьхьала кийла шуй, берий!».
20.15 — «БаскетболагIа йола Европа чемпионат. МIаьнах. СССР вIашагIлатеха команда — ФРГ вIашагIлатеха команда. ШоллагIа тайм. Чехословакера передача.
21.00 — «Хаъ».
21.35 — «Уернм-рекъ» яха телевизионни дукхасерийни художественни фильм. «ХIалавьканлир» яха хьалхагIа сери.

29 МАЙ

I ПРОГРАММА

8.00 — «Хаъ».
8.40 — Iуйранара гимнастика.
9.05 — «Паччахьалкхен доазув» яха телевизионни дукхая серийни художественни фильм. «21-ча шера машара дакъ» яха шоллагIа фильм. ШоллагIа сери.
10.10 — «Седкъа» яха бераштa дола киноальманах.
11.00 — ДIадоахк залкъа артиста Ф. Лузанова (виолончель).
11.20 — Кердадараш.
14.30 — Кердадараш.
14.50 — «Са меттиге дIаоттa» яха телевизионни документальни фильм.
15.40 — «Самукъане старташ». Донецкерй передача.
16.25 — «Хьун беллой «Форестелли» яхача мIаьча наьха хора концерт.
16.40 — «Москвена хьте вIашагIкхетар».
17.10 — «Спор-клуб».
17.30 — Центральни телевиденен Ерриг союзни радиои берий йоккхача хоро концерт.
18.45 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — «ГIулакхаш — кердадар хилар — хьаьнсатам бар». Передача дакъа лоацаш ба СССР Iилманий Академе Президент, академик А. П. Александров, Советски Iилманий, дIахьор политически обозреватель Л. А. Вознесенский.
20.30 — Монгольски Халкъа Республикера валхи халкъера Паччахьалкхен ансамбля концерт.
21.00 — «Хаъ».
21.35 — «Живарий, некхарой!». Телевизионни конкурс. Перерыв (22.40) — «Тахан дунен тIа».

II ПРОГРАММА

8.00 — «Хаъ».
8.40 — «Диминтерова» яха телевизионни документальни фильм.
9.10 — «Кхоачашде тхоьь, кхоачашде оаха саьна, кхоачашкк тхоа диналIа». Германе Демократически Республикера передача.
10.10 — «Са хьамсара Сана...». Александр Олевского хетам.
11.05 — «Кхоана йола расписани». Телевизионни художественни фильм.
12.25 — «Ленинградски мошIаргаш». Фильм-концерт.
13.10 — «Толам».
13.40 — Осипова цIерагIча вочIахьалкхен Академически эрсий халкъа оркестра концерт.
14.15 — Iилман-популярни фильм.
14.35 — «Фу а мишта а Iемаду ПТУ».
15.20 — УССР йоаддуристий Паччахьалкхен засслуженни анесамбле концерт. Киевера передача.
15.50 — «Оаха БАМ хьаьгар».
17.40 — Хьалхалатта опыт массена. «Старосмертовски кок тIарча оалхазарий фабрика: тоаьмени проблемаш».
18.05 — «Нохч-ГIалгIайчу гIолла».
18.25 — «Химикаш ятье боаьнай» (нохчий меттала).
18.55 — Халкъа тIаьхьожама передача.
19.20 — Баскетболах йола Европа чемпионат. МIаьнах. Итале вIашагIлатеха команда — СССР вIашагIлатеха команда. Чехословакера передача. Перерыв (20.00) — «Вийса даьхьала кийла шун, берий!».
21.00 — «Хаъ».
21.35 — «Чудан» яха телевизионни художественни фильм. Хьалхара а шоллагIа а сери.

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИЙИ!

№ 4 йолча Грозненски юкъерча профессионально-технически училище 1981—1982 дешара шера дешаркой деша дIачуэцилга

ДIАХОЙТ

Укх профессех:

1. Мехкдаьттан гази йоакхача скважинашта эксплуатационни разведочни бурув тохача бурильщика гIовча. Дешара ха — 1—3 шу.
2. Буровойшта гIулакх деш вола электромонтер. Дешара ха — 3 шу.
3. Электрогазосварщик. Дешара ха — 3 шу.
4. Слесарь-авторемонтник. Дешара ха — 1—3 шу.
5. Химически анализа лаборант (мехкарий). Дешара ха — 3 шу.
6. Плиточник-отделочник: штукатур, маляр, плиточник (кагий нахи мехкарийи). Дешара ха — 3 шу.

Училище деша дIаэц 8—10 класс чакхъяьнна кагий нахи мехкарийи, эскарера цIабаьхна бIухой.

Училище кийчъю «Грознефть» объединенена кадраш. Деша богIача хана дешархой Iалашбу мах боацаш обмундированеца, кхачанца, учебникашца, общежитеца. Производственни практика йолча хана дешархошта шоай специальностагIа доагIача юкъарча алапех 33—50 процент кара дIател. Училище деша вагIаш лаьнна ха къахьегама стажаца дIалоархI. Дешар хьехаш ба юкъера технически лакхерен образовани йола мастераш.

Училище кхо шуре чакхъяьнна а йистебовлаш дIалуш йола экзаменаш толаме дIаенна а болча кагирхошта юкъера образовани яккхарах долен профессегIа разряд енна долен диплом дIалу.

Училище чакхъяьнараш шоай специальностагIа городе Грозне болх бе дIаяьхьаш.

Училище деша отта безам болчар училища директора цIерагIа хьачудала деза ер документаш:

образование хьакъехьара тешал,
вахача моттигера справка,
ваьча хинах дола тешал е паспорт,
3x4 размер 6 фотокарточка.

Документаш хьачуийду хIара денна Iуйрийна 8 сахьат даьлча дела 16 сахьат даллалца.

Занятеш дIайолалу 1981 шера 1 сентябре.

Хьаьсара доттагIий! Тхе училище деша отта!

Из чакхъяьнначул тIехьагIа паьшн хьеркача специальностагIа йоккха говзал йола болхлой хургда шоах, хIаьта юкъера образовани а хургья шун.

Училища адрес: г. Грозный, Октябрьски район, 12 участок, автобусаш № 13, 24, 25, трамвай № 5, «12 участок» яхача уж соцача кхаччалца.

РАДИО

28 МАЙ

6.40 — «Жа дергаш латт». Репортаж (гIалгIай меттала).
6.55 — Хоамаш.
7.10 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.25 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — «Шоана, кхалнех!» яха радиожурнал (гIалгIай меттала).
9.15 — «Мишта дIаьлу вай воай нукъа ха» (нохчий меттала).
9.30 — «Ден хенагIа» (эрсий меттала).
9.40 — Ашараш.
9.45 — «Кхоа бере а хьурмит дара а тIехьа» (гIалгIай меттала).
17.15 — Передачий программа. Хаоттамат йола хоам (эрсий меттала).
17.18 — «Микрофонеца Грозне гIоала» яха радиовыпуск (эрсий меттала).
17.31 — РадиоладугIарехой лаьхах дола концерт (эрсий меттала).
19.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
18.30 — Ашараш (гIалгIай меттала).
18.40 — «Дега хьеханагIа» (нохчий меттала).

29 МАЙ

ПОГРАНИЧНИКИ ДИ

6.40 — «Юрта Iуйре» (эрсий меттала).
7.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — Нохч-ГIалгIай радио тоьда музыкальни записаш (нохчий меттала).
9.15 — КПСС XXVI съезда сацамаш кхоачашдергда. «Яхь шерагIа йоргьяс» (гIалгIай меттала).
9.30 — «Пхоаз минуташ» (гIалгIай меттала).
9.50 — Ашараш (эрсий меттала).
17.15 — Передачий программа. Хаоттамаш йола хоам (эрсий меттала).
17.18 — Берий хьехъелаш боккхий барамта. «КIантана оалаь дошаш». Весела (гIалгIай меттала).
17.31 — «Экономика а мораль а» (эрсий меттала).
17.46 — Халкъа ашараш (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, гIалгIай меттала).
18.30 — Ашараш (гIалгIай меттала).

Хаоттсам

Тахан республике гIоллех Грозне хуннцалуш мархаш а йолаш, йоачаш а йоацаш, малхбоалехьара секунде 3 — 8 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 20 — 25, Грозне 22 — 24 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

Кхоана мархаш а йолаш, цхьайолча хана догIа а делхаш, тайп-тайпарча оагIонашкахьара секунде 3 — 7 метр чIоагIа мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана — 7 — 12, дийнахьа 17 — 22 градус йIовхал йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ!

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктохкама секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностеи транспортеи — 9-24-01; юрта бахамаи — 9-24-06; культура — 9-24-05; кехатий — 9-24-07; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарен, ерен, шоаттен деношка.

СФ05202. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2159.